VERICA TRSTENJAK
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2009. január 27. [1]

Tartalomjegyzék

I – Bevezetés . . . . . I - 3332

II – Jogi háttér . . . . . I - 3333

A – A 44/2001 rendelet . . . . . I - 3333

B – A Brüsszeli Egyezmény . . . . . I - 3335

III – A tényállás, az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések . . . . I - 3335

IV – A Bíróság előtti eljárás . . . . . I - 3339

V – A felek érvei . . . . . I - 3339

A – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés . . . . . I - 3339

B – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés . . . . . I - 3342

C – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdés . . . . . I - 3343

VI – A főtanácsnok álláspontja . . . . . I - 3345

A – Bevezetés . . . . . I - 3345

B – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés . . . . . I - 3346

1. A licenciaszerződés ismérvei . . . . . I - 3346

2. A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontja második francia bekezdésének értelmezése . . . . . I - 3349

a) A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése értelmében vett „szolgáltatás” fogalmának elvont meghatározása . . . . . I - 3351

1 – Eredeti nyelv: szlovén.

b) Részleges párhuzam az elsődleges jogban található szolgáltatásfogalom meghatározásával . . . . . I - 3352

c) A 44/2001 rendelet és a Róma I. rendelet egységes értelmezésének jelentősége . . . . . I - 3355

d) A hozzáadottérték-adó területére vonatkozó közösségi előírásokban található szolgáltatásfogalom meghatározásával kapcsolatos analógia lehetőségének kizártsága . . . . . I - 3357

e) A jogirodalomban kialakult vélemények . . . . . I - 3358

3. A levont következtetések . . . . . I - 3358

C – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés . . . . . I - 3359

D – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdés . . . . . I - 3359

1. A joghatóságról szóló előírások módosítása olyan eljárásokra nézve, amelyek tárgya szerződés vagy szerződéses igény: a Brüsszeli Egyezménytől a 44/2001 rendeletig . . . . . I - 3360

a) A Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának értelmezése . . . . . I - 3360

b) A Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontja módosításának indokai . . . . I - 3361

c) A bírálatra adott válasz: a 44/2001 rendelet 5. cikkének 1. pontja . . . . I - 3362

2. A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja a) és c) alpontjának értelmezése . . . I - 3362

3. A Besix-ügyben hozott ítélet jelen ügyre vonatkozó jelentősége . . . . . I - 3367

4. A levont következtetések . . . . . I - 3367

VII – Végkövetkeztetések . . . . . I - 3368

I – Bevezetés

1. Kevés olyan közösségi jogi előírás akad, amelyről már elfogadása előtt olyan nehéz és bizonytalan kimenetelű tárgyalás folyt, és szakmai körökben olyan mennyiségű reakciót váltott ki, mint a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet [2] (ún. Brüsszel I. rendelet, a továbbiakban: 44/2001 rendelet) 5. cikkének 1. pontja, amely egy szerződéssel vagy szerződéses igényekkel kapcsolatban határozza meg a joghatósággal rendelkező bíróságot. A közösség tagállamai közötti kapcsolatok vonatkozásában ez az előírás lépett a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezmény [3] (a továbbiakban: Brüsszeli Egyezmény) 5. cikke 1. pontjának helyébe, aminek következtében a Bíróságnak e rendelkezés értelmezésekor fokozottan tekintettel kell lennie a közösségi jogalkotó szándékára. A Bíróságnak ugyanakkor túl kell lépnie azon a ponton, ahol a jogalkotó megállt, és szembe kell néznie azzal a nehéz feladattal, hogy pontosan meghatározza az e rendelkezésben található fogalmakat, valamint megállapítsa az egyes szerződéstípusokra vonatkozó joghatóságot.

2. A jelen ügyben az a kérdés merül fel, hogy a joghatósággal rendelkező bíróság meghatározása szempontjából a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontja második számozatlan bekezdésének értelmében vett szolgáltatás nyújtására irányuló szerződésnek minősülhet-e egy olyan, különböző tagállami illetőségű felek között létrejött szerződés, amellyel a szellemi tulajdonjog jogosultja a másik szerződő fél részére e jog felhasználási jogát biztosítja (licenciaszerződés [4]). A jelen ügy egyúttal annak kérdését is érinti, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja a) alpontjának értelmezésekor biztosítani kell-e a folytonosságot a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának értelmezésével.

3. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések a Falco Privatstiftung és Thomas Rabitsch felperesek, valamint Gisela Weller-Lindhorst alperes közötti, arra vonatkozóan kialakult jogvita keretében merültek fel, hogy az alperes nem fizette meg a felpereseknek járó licencdíjat azon licenciaszerződés alapján, amely szerint egy olyan koncert videofelvételeinek forgalmazására nyert felhasználási jogot, amelyen a felperesek szerzői joga áll fenn.

2 – HL L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.

3 – A Dán Királyság, Írország, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága csatlakozásáról szóló, 1978. október 9-i egyezménnyel (HL L 304., 1978.10.30., 1. o., illetve – a módosított változatban – 77. o.), a Görög Köztársaság csatlakozásáról szóló, 1982. október 25-i egyezménnyel (HL L 388., 1982.12.31., 1. o.), a Spanyol Királyság és a Portugál Köztársaság csatlakozásáról szóló, 1989. május 26-i egyezménnyel (HL L 285., 1989.10.3., 1. o.) valamint az Osztrák Köztársaság, a Finn Köztársaság és a Svéd Királyság csatlakozásáról szóló, 1996. november 29-i egyezménnyel (HL C 15., 1997.1.15., 1. o.) módosított, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezmény (HL 1972. L 299., 32. o.).

4 – A kérdést előterjesztő bíróság e szerződésre vonatkozóan a „licenciaszerződés” kifejezést használja, amelyet indítványomban ennélfogva én is használni fogok, noha – ahogy azt az indítvány 49. pontjában majd kifejtem – a licenciaszerződést néhány tagállamban szűkebben határozzák meg.

II – Jogi háttér

A – *A 44/2001 rendelet*

4. A 44/2001 rendelet (2) preambulumbekezdése így szól:

„A joghatóságra és a határozatok elismerésére vonatkozó nemzeti jogszabályok között fennálló egyes különbségek akadályozzák a belső piac megfelelő működését. A polgári és kereskedelmi ügyekben az e rendelet hatálya alá tartozó tagállamok határozatainak gyors és egyszerű elismerése és végrehajtása céljából elengedhetetlenül szükségesek a joghatósági összeütközésre vonatkozó szabályok egységesítésére és az alaki követelmények egyszerűsítésére irányuló rendelkezések.”

5. A 44/2001 rendelet (12) preambulumbekezdése a következőképpen rendelkezik:

„Az alperes lakóhelyén kívül a bíróság és a per közötti szoros kapcsolaton alapuló vagylagos joghatósági okokat is meg kell állapítani az igazságszolgáltatás megbízható működésének előmozdítása érdekében.”

6. A 44/2001 rendelet (19) preambulumbekezdése így hangzik:

„Biztosítani kell a Brüsszeli Egyezmény és e rendelet közötti folytonosságot, ennek érdekében átmeneti rendelkezéseket kell megállapítani. Ugyanez a folytonossági követelmény vonatkozik a Brüsszeli Egyezménynek az Európai Közösségek Bírósága általi értelmezésére is, és az e rendelet hatályba lépésekor folyamatban lévő ügyekben is az 1971-es Jegyzőkönyvet kell alkalmazni.”

7. A 44/2001 rendelet a „Joghatóság” című II. fejezetben joghatóságról szóló rendelkezéseket tartalmaz.

8. A 44/2001 rendelet 2. cikkének (1) bekezdése, amely a joghatóságról szóló fejezet „Általános rendelkezések” című 1. szakaszában található, a következőképp rendelkezik:

„E rendelet rendelkezéseire is figyelemmel valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy, állampolgárságára való tekintet nélkül, az adott tagállam bíróságai előtt perelhető.”

9. A 44/2001 rendelet ugyanezen szakaszában a 3. cikk (1) bekezdése a következőképp rendelkezik:

„Valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy más tagállam bíróságai előtt kizárólag e fejezet 2–7. szakaszában megállapított rendelkezések alapján perelhető.”

10. A „Különös joghatóság” című 2. szakaszban található 5. cikk a következőképp rendelkezik:

„Valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy más tagállamban perelhető:

1. a) ha az eljárás tárgya egy szerződés vagy egy szerződéses igény, akkor a kötelezettség teljesítésének helye szerinti bíróság előtt;

b) e rendelkezés értelmében, eltérő megállapodás hiányában a kötelezettség teljesítésének helye:

– ingó dolog értékesítése esetén a tagállam területén az a hely, ahol a szerződés alapján az adott dolgot leszállították, vagy le kellett volna szállítani,

– szolgáltatás nyújtása esetén a tagállam területén az a hely, ahol a szerződés szerint a szolgáltatást nyújtották, vagy kellett volna nyújtani;

c) amennyiben a b) pont nem alkalmazható, az a) pontot kell alkalmazni;

[…]

3. jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménynyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyekben annak a helynek a bírósága előtt, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet;

[…]”

B – *A Brüsszeli Egyezmény*

11. A Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontja a következőképp rendelkezik:

„A valamely szerződő államban lakóhellyel rendelkező személy más szerződő államban perelhető:

1) ha az eljárás tárgya egy szerződés vagy egy szerződéses igény, akkor a kötelezettség teljesítésének helye szerinti bíróság előtt; […].”

III – A tényállás, az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

12. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban szereplő információk alapján az alapeljárás elsőrendű felperese – a Falco Privatstiftung – egy bécsi (Ausztria) székhellyel rendelkező alapítvány, amely az elhunyt osztrák énekes, Falco szerzői jogait kezeli. A Bécsben lakóhellyel rendelkező másodrendű felperes – Thomas Rabitsch – az énekes zenekarának tagja volt. A Münchenben (Németország) lakóhellyel rendelkező Gisela Weller-Lindhorst alperes az énekes és együttese által 1993-ban adott koncert (DVD) videó és (CD) hangfelvételeit forgalmazta. A videofelvételekre vonatkozóan a felperesekkel licenciaszerződést kötött, melynek révén jogot szerzett a koncert felvételeinek Ausztriában, Németországban és Svájcban történő forgalmazására. Noha a felek egy, a koncert hangfelvételét tartalmazó promóciós CD egyszeri kiadásáról is megállapodtak, az alperes a hangfelvételekre vonatkozóan nem kötött szerződést a felperesekkel. A promóciós CD csupán a koncert videofelvételeinek reklámozását kívánta szolgálni.

13. Ausztriában az elsőfokú bíróság – a Handelsgericht Wien (bécsi kereskedelmi bíróság) – előtti eljárásban a felperesek az alperestől elsősorban az ismert DVD-eladási számok alapján 20.084,04 euró összegű licencdíjat, másodsorban az eladott DVD-k és CD-k összességéről készített kimutatást, valamint ebből eredően a DVD-k tekintetében további licencdíjat, míg a CD-k tekintetében megfelelő díjazás, illetve kártérítés megfizetését követelték. Az említett összegek megfizetésére vonatkozó igényeiket a felperesek a DVD-k tekintetében a licenciaszerződésben foglaltakra, a CD-k tekintetében pedig a koncert hangfelvételeire vonatkozó szerzői jogukba történt beavatkozásra alapítják.

14. Az elsőfokú bíróság saját joghatóságát a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontja alapján állapította meg, amely a jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyekben szabályozza a joghatóságot. E cikk alapján a bíróság megállapította, hogy a hangfelvételekre vonatkozó szerzői jogokba történt beavatkozás alapján keletkező igények elbírálására joghatósággal bír, mivel e felvételeket Ausztriában is értékesítették. A DVD-k tekintetében járó licencdíj megfizetésére vonatkozó igény és a szerzői jogokba történő beavatkozásra alapított igény közötti szoros összefüggés okán az elsőfokú bíróság a licenciaszerződésből eredő igény elbírálására is megállapította saját joghatóságát.

15. A fellebbezési eljárásban az Oberlandesgericht Wien a szerzői jogokba történt beavatkozásra alapított, megfelelő díjazás és kártérítés megfizetésére vonatkozó igénnyel kapcsolatban a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontja alapján állapította meg saját joghatóságát. A licenciaszerződés alapján a DVD-k tekintetében járó licencdíj megfizetésére vonatkozó igénnyel kapcsolatban joghatóságának hiányát állapította meg, és a keresetet erre az igényre vonatkozóan elutasította. Az Oberlandesgericht azt az álláspontot képviselte, hogy az igény elbírálására joghatósággal rendelkező bíróságot a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja alapján kell meghatározni, amely azokra az eljárásokra állapít meg joghatósági szabályokat, amelyek tárgya szerződés vagy szerződéses igény. A licenciaszerződés alapján fennálló főszolgáltatásra irányuló kötelezettség olyan pénztartozás, amelyet mind a német, mind az osztrák jog alapján az alperes németországi lakóhelyén kell teljesíteni, így a kereset elbírálására a német bíróságok rendelkeznek joghatósággal. A joghatóság nem állapítható meg a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja alapján, mivel a licenciaszerződés tárgya nem az e rendelkezés értelmében vett szolgáltatásnyújtás. A felperesek a fellebbviteli bíróság határozata ellen felülvizsgálati kérelmet terjesztettek elő az Oberster Gerichtshofhoz.

16. Az Oberster Gerichtshof előzetes döntéshozatalra utaló határozatában megjegyzi, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja nem tartalmazza a „szolgáltatás” fogalmának meghatározását. Tekintettel e fogalomnak a szolgáltatásnyújtás szabadságával kapcsolatban kialakult ítélkezési gyakorlatban [5] és a hozzáadottérték-adóról szóló közösségi jogi rendelkezésekben [6] fellelhető tág meghatározására, a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja értelmében szolgáltatás nyújtására irányuló szerződésnek minősülhet-e egy olyan szerződés, amellyel a szellemi tulajdonjog jogosultja a másik szerződő fél részére átengedi az e joghoz kapcsolódó felhasználási jogokat, vagyis egy licenciaszerződés.

5 – A kérdést előterjesztő bíróság a C-224/97. sz. Ciola-ügyben 1999. április 29-én hozott ítéletre (EBHT 1999., I-2517. o.) és a C-451/99. sz. Cura Anlagen ügyben 2002. március 21-én hozott ítéletre (EBHT 2002., I-3193. o.) utal.

6 – A kérdést előterjesztő bíróság ezzel kapcsolatban a tagállamok forgalmi adóra vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról (közös hozzáadottértékadó-rendszer: egységes adóalap-megállapítás) szóló, 1977. május 17-i 77/388/EGK hatodik tanácsi irányelv (HL L 145., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 9. fejezet, 1. kötet, 23. o.) 6. cikkének (1) bekezdését és a közös hozzáadottértékadó-rendszerről szóló, 2006. november 28-i 2006/112/EK tanácsi irányelv (HL L 347., 1. o.) 25. cikkét nevezi meg.

17. Amennyiben egy licenciaszerződés a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja értelmében vett szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésnek minősülhet, felvetődik a kérdés, hogy e szerződés alapján hol történik a szolgáltatásnyújtás. Az alperesnek két tagállam – Ausztria és Németország –, valamint egy harmadik állam – Svájc – területére vonatkozóan adtak engedélyt. A licenciát nyújtó felperesek lakóhelye, illetve központi ügyvezetésének helye Ausztriában, az engedélyt elnyert alperes lakóhelye ezzel szemben Németországban található.

18. A kérdést előterjesztő bíróság álláspontja szerint a szolgáltatásnyújtás helyeként két különböző hely jöhet szóba. Egyrészt ez a hely lehet minden olyan hely a tagállamban, ahol a jog felhasználását a licenciaszerződés engedélyezi, és ahol az ténylegesen meg is valósult. Másrészt a szolgáltatás nyújtásának helyeként a licenciajogosult központi ügyvezetésének helye vagy lakóhelye is figyelembe vehető. Mindkét esetben az osztrák bíróság rendelkezne joghatósággal az ügyben. E megoldás azonban ellentétes lehet a Besix-ügyben hozott ítélettel, [7] amelyben a Bíróság a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontjáról megállapította, hogy az nem alkalmazható, ha a kötelezettség teljesítésének helye azért nem határozható meg, mert valamely magatartástól való tartózkodásban megnyilvánuló olyan kötelezettségről van szó, amely földrajzilag nem határolható körül, és ezért teljesítési helyek sokasága jellemzi; ilyen esetben az Egyezmény 2. cikkének (1) bekezdésében található általános joghatósági ok alapján kell a joghatóságot megállapítani. [8]

19. A kérdést előterjesztő bíróság ezzel kapcsolatban továbbá azt szeretné megtudni, hogy az ily módon meghatározott joghatósággal rendelkező bíróság dönthet-e a szerzői jog más tagállamban vagy harmadik államban történő felhasználására vonatkozó díjak tárgyában is.

20. Amennyiben a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja alapján nem lehet a joghatóság kérdését rendezni, a rendelet 5. cikke 1. pontjának c) alpontja szerint a rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja alapján kell azt megállapítani. Ebben az esetben a De Bloos-ügyben hozott ítélet [9] alapján a joghatóság megállapítására vonatkozóan a vitás kötelezettség – azaz a felek közötti eljárás tárgyát képező kötelezettség – teljesítésének helyét kellene alapul venni. A vitás kötelezettség teljesítési helye, ahogy az a Tessili-ügyben hozott ítéletből [10] kitűnik, a szerződésre alkalmazandó kollíziós normák szerint meghatározott jog alapján nyer megállapítást. Ez esetben az osztrák bíróságok nem rendelkeznének joghatósággal, mivel a vitás

7 – A C-256/00. sz. Besix-ügyben 2002. február 19-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-1699. o.).

8 – A kérdést előterjesztő bíróság itt hallgatólagosan nyilvánvalóan abból indul ki, hogy a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontjához fűződő ítélkezési gyakorlatot kell a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának értelmezésekor is alapul venni.

9 – A 14/76. sz. De Bloos-ügyben 1976. október 6-án hozott ítélet (EBHT 1976., 1497. o.).

10 – A 12/76. sz. Tessili-ügyben 1976. október 6-án hozott ítélet (EBHT 1976., 1473. o.).

fizetési kötelezettséget mind a német, mind pedig az osztrák polgári jog alapján az alperes lakóhelyén, tehát Németországban kellene teljesíteni, vagyis a német bíróságok rendelkeznének joghatósággal.

21. Minderre figyelemmel a kérdést előterjesztő bíróság 2007. november 13-án kelt határozatával az eljárást felfüggesztette és az EK 68. és az EK 234. cikk alapján a következő kérdéseket terjesztette előzetes döntéshozatalra a Bíróság elé: [11]

„1. A 44/2001/EK rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja értelemében vett »szolgáltatásnyújtásra« irányulónak kell-e tekinteni azt a szerződést, amellyel a szellemi tulajdonjog jogosultja [12] a másik szerződő fél részére e jog felhasználási jogát biztosítja (licenciaszerződés)?

2. Az első kérdésre adott igenlő válasz esetén:

2.1. A szolgáltatást a tagállam minden olyan helyén nyújtják, ahol a jog szerződés szerinti felhasználása engedélyezett, és ténylegesen meg is valósul?

2.2. Vagy a szolgáltatást a licenciajogosult lakóhelyén, illetve központi ügyvezetésének helyén nyújtják?

2.3. A 2.1. vagy 2.2. kérdésre adott igenlő válasz esetén joghatósággal rendelkező bíróság a jog más tagállamban vagy harmadik államban történő felhasználásából eredő licencdíjakról is jogosult-e dönteni?

3. Az első vagy a 2.1. és a 2.2. kérdésre adott nemleges válasz esetén: a licencdíj fizetéséhez kapcsolódó, a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) és c) pontja szerinti joghatóságot továbbra is az Európai Közösségek Bíróságának

11 – [E lábjegyzet csak a szlovén változatot érinti.]
12 – [E lábjegyzet csak a szlovén változatot érinti.]

a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjához fűződő ítélkezési gyakorlatából eredő elvek alapján kell-e megítélni?"

válaszolja, hogy egy licenciaszerződést a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja értelemében vett szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésnek kell tekinteni.

IV – A Bíróság előtti eljárás

22. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat 2007. november 29-én érkezett a Bírósághoz. Az írásbeli szakaszban az alapeljárás felei, az olasz és a német kormány, az Egyesült Királyság Kormánya, valamint a Bizottság nyújtott be észrevételt. A 2008. november 20-án megtartott tárgyaláson az alapeljárás felperesei, a német kormány és a Bizottság szólalt fel, és válaszolt a Bíróság kérdéseire.

V – A felek érvei

A – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés*

23. Az *alapeljárás felperesei* és a *Bizottság* azt javasolják, hogy a Bíróság az első kérdésre azt

24. Az alapeljárás felperesei álláspontjuk alátámasztása érdekében arra hivatkoznak, hogy a „szolgáltatás" fogalmát mind a Közösség elsődleges, mind másodlagos jogában, de különösen a hozzáadottértékadó területére vonatkozó közösségi jogi rendelkezésekben [13] és a belső piaci szolgáltatásokról szóló 2006/123 irányelvben, [14] tágan határozták meg. E fogalom tág meghatározása néhány bizottsági dokumentumban is megtalálható. [15] Az alperes fő kötelezettsége a mű videofelvételeinek többszörözésére és forgalmazására, tehát szolgáltatás nyújtására vonatkozott; míg a licencdíjfizetés csak mellékkötelezettség volt. Ebben az összefüggésben a felperesek is szolgáltatásnyújtásra kötelezettek, mégpedig a kizárólagos használati jog átengedésére vagy a felhasználás nem kizárólagos jelleggel történő engedélyezésére.

13 – Az alapeljárás felperesei általános jelleggel utalnak ezekre a rendelkezésekre, anélkül, hogy pontosan megneveznék őket.

14 – A belső piaci szolgáltatásokról szóló, 2006. december 12-i 2006/123/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 376., 36. o.).

15 – Az alapeljárás felperesei a jogszerű online zeneszolgáltatás érdekében a szerzői és szomszédos jogok közös, határokon átnyúló kezeléséről szóló, 2005. május 18-i 2005/737/EK bizottsági ajánlást (HL L 276., 54. o.) és a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak címzett, a szerzői és szomszédos jogok belső piaci kezeléséről szóló bizottsági közleményt (COM (2004) 261 végleges) említik.

25. A Bizottság azzal érvel, hogy a szolgáltatás fogalmát önállóan kell értelmezni, tekintet nélkül a tagállamok jogában található meghatározására. Ennek kapcsán e fogalomnak a Közösség elsődleges jogában élő tág meghatározására utal, ahol a fogalmat a tagállamok magánjogához mérten lényegesen tágabb értelemben határozták meg, mivel az például a kikötőhelyek más tagállami illetőségű hajótulajdonos részére történő bérbeadására, [16] vagy gépjárművek más tagállami illetőségű vállalkozások részére történő lízingelésére [17] is kiterjed. Ennek megfelelően szolgáltatásnak minősülhet a szellemi tulajdon felhasználására vonatkozó jogok átengedése is. A hozzáadottérték-adó területét szabályozó közösségi irányelvek nem vehetők alapul a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának értelmezésekor, mivel a rendelet – 1. cikkének 1. pontja alapján – nem terjed ki adóügyekre.

26. A Bizottság álláspontját a 44/2001 rendelet nyelvtani, történeti és teleológiai értelmezésére alapítja. A 44/2001 rendelet szövege nem tartalmaz semmiféle támpontot arra nézve, hogy a szolgáltatás fogalmát az elsődleges joggal ellentétben megszorítóan kellene értelmezni. A történeti értelmezés keretében a Bizottság kifejti, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikkének 1. pontját a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontjától eltérően szövegezték annak érdekében, hogy ingó dolog értékesítése és szolgáltatás nyújtása esetén a „teljesítési hely" e rendelkezés értelmében a szerződésre jellemző szolgáltatás teljesítésének helye legyen. Ezáltal legalább részben kiküszöbölhetővé váltak a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontja értelmezésének gyenge pontjai, melyek szerint a joghatóság tekintetében a vitás kötelezettség teljesítési helye az irányadó, amely viszont a szerződésre alkalmazandó jog alapján határozható meg. Ezen túlmenően a szolgáltatásfogalom tág értelmezésével elkerülhető, hogy problémák merüljenek fel a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja alá tartozó és az ugyanezen rendelkezés b) alpontja alá eső szerződések elhatárolásakor.

27. Az eljárásban részt vevő többi fél azt javasolja, hogy a Bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésre nemleges választ adva állapítsa meg, hogy egy licenciaszerződés nem minősül a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja értelemében vett szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésnek.

28. Az *alapeljárás alperese* azon a véleményen van, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja értelemében vett szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az minden olyan szerződésre kiterjed, amelynek a tárgya – a munkaszerződéstől eltérően – nem csak valamely tevékenység puszta elvégzése,

16 – Az 5. lábjegyzetben hivatkozott Ciola-ügyben hozott ítélet.
17 – Az 5. lábjegyzetben hivatkozott Cura Anlagen ügyben hozott ítélet.

hanem egy meghatározott valódi eredmény ellenszolgáltatás ellenében történő elérése. A licenciaszerződések nem tekinthetők szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződéseknek.

29. A *német kormány* az első kérdés megválaszolásánál a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának nyelvtani és rendszertani értelmezését, valamint annak értelmét és célját veszi kiindulási alapként. A nyelvtani értelmezés keretében hangsúlyozza, hogy a szolgáltatásnak a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontjában szereplő fogalma nem ugyanúgy értelmezendő, mint az elsődleges jogban vagy a hozzáadottérték-adó területén elfogadott közösségi irányelvekben. [18] Az elsődleges jogban és az említett irányelvekben e fogalmat tágan kell meghatározni annak érdekében, hogy – a szolgáltatásnyújtás szabadsága esetében – olyan tevékenységekre is kiterjedjen, amelyek nem tartoznak a többi alapvető szabadság körébe, a HÉA-irányelvek esetén pedig egy gazdasági tevékenységet se zárjanak ki az irányelvek hatálya alól a túlságosan szűkre szabott fogalomhasználat alapján.

30. A német kormány a rendszertani értelmezés keretében azzal érvel, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja a) és c) alpontjának léte egyértelműen azt mutatja, hogy léteznek olyan szerződések is, amelyeknek sem ingó dolgok értékesítése, sem szolgáltatás nyújtása nem képezi tárgyát, ezért e rendelkezés b) alpontját nem lehet olyan tágan értelmezni, hogy az az ingó dolgok értékesítésére irányuló szerződéseken kívül minden szerződésre kiterjed. A Róma I. rendeletre vonatkozó javaslatból [19] – amelyben a szolgáltatás fogalma a 44/2001 rendeletben szereplővel azonos módon értelmezendő – is megállapítható, hogy a licenciaszerződés nem tartozik a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződések fogalmi körébe, mivel a Róma I. rendeletre vonatkozó javaslat a szellemi vagy ipari tulajdonjoggal kapcsolatos szerződésre irányadó jogról – a javaslat 4. cikke (1) bekezdésének f) pontjában – külön előírást tartalmaz. Annak, hogy az előírás a rendelet hatályos változatába nem került be, politikai okai voltak, és nem azért történt, mert a szellemi vagy ipari tulajdonjoggal kapcsolatos szerződéseket a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződések fogalmi körébe lehet vonni.

31. A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának értelmével és céljával összefüggésben a német kormány hangsúlyozza, hogy licenciaszerződés esetében a szolgáltatás nyújtásának helyén alapuló joghatóság nem mindig célszerű, mivel a licenciaszerződés a szellemi tulajdonon fennálló különböző jellegű jogokra vonatkozhat. Emellett

18 – A német kormány ennek keretében a közös hozzáadottérték-adó-rendszerről szóló, 2006. november 28-i 2006/112/EK tanácsi irányelv (HL L 347., 2006.12.11., 1. o.) 24. cikkének (1) bekezdésére és a tagállamok forgalmi adóra vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról (közös hozzáadottérték-adó-rendszer: egységes adóalap-megállapítás) szóló, 1977. május 17-i 77/388/EGK hatodik tanácsi irányelv (HL L 145., 1977.6.13., 1. o.) 6. cikke (1) bekezdésének első mondatára utal.

19 – A szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre (Róma I.) vonatkozó javaslat (COM (2005) 650 végleges).

a felhasználási jog különböző országokra vagy világméretű használatra vonatkozóan is átengedhető. Nem lehetséges tipikus licenciaszerződés kimunkálása, amelynek segítségével a bíróság joghatóságát annak a szerződés tárgyához való közelsége alapján meg lehetne határozni.

32. Az *Egyesült Királyság* álláspontja szerint a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának – licenciaszerződést is magában foglaló – tág értelmezése oda vezetne, hogy e rendelkezés a) és c) alpontja feleslegessé válna, ami nem egyeztethető össze a rendelet szerkezetével és célkitűzésével. E rendelet különös joghatóságról szóló előírásainak azt kell biztosítaniuk, hogy a jogvitákban a vitához szorosan kötődő bíróság rendelkezzen joghatósággal. A rendelet lényeges célkitűzésének számító előreláthatóságot nem lehetne biztosítani, ha a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontját licenciaszerződésekre is alkalmazni kellene, mivel nem lehetne megállapítani, hogy a szerződés alapján hol nyújtották a szolgáltatást.

33. Az *olasz kormány* arra hivatkozik, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának tág értelmezése oda vezetne, hogy e rendelkezés majdnem minden szerződésre kiterjedne. Ennélfogva az általános szabály alóli kivétel helyett maga lenne az általános szabály, ami ellentétes lenne e rendelkezés értelmével. A licenciajogosultat továbbá semmi olyan tevőleges kötelezettség nem terheli, ami lehetővé tenné, hogy a szerződést szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésnek tekintsék.

B – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés*

34. Az *alapeljárás felperesei* azt az álláspontot képviselik, hogy a licenciaszerződés alapján történő szolgáltatásnyújtás helyének a licenciajogosult lakóhelyét, illetve központi ügyvezetésének helyét kell tekinteni. Ez nem áll ellentétben a Besix-ügyben hozott ítélettel, [20] mivel az alapeljárásban nem egy földrajzilag nem körülhatárolt, valamely magatartástól való tartózkodásban megnyilvánuló kötelezettségről van szó, hanem egy földrajzilag körülhatárolt területre – név szerint Ausztria, Németország és Svájc területére – vonatkozó licenciamegállapodásról. A licenciajogosult által a licenciaszerződés alapján teljesítendő szolgáltatás abban áll, hogy a licencia engedélyesének (a továbbiakban: engedélyesnek) tevőlegesen jogot enged. Éppen egy több országra kiterjedő licencia esetében releváns a joghatóság megállapítása szempontjából a szerződésre jellemző szolgáltatás nyújtására kötelezett szerződő fél lakóhelye, illetve központi ügyvezetésének helye.

20 – A 7. lábjegyzetben hivatkozott Besix-ügyben hozott ítélet.

35. A 2.3. kérdéssel kapcsolatban a felperesek azzal érvelnek, hogy a szerződéses szolgáltatás nyújtásának helyén működő bíróság a jog más tagállamban vagy harmadik államban történő felhasználásából eredő díjakról is jogosult dönteni, mivel a kötelezettség teljesítési helye szerinti bíróság joghatóságának az a célja, hogy a joghatóságot a teljesítési hely bíróságainál koncentrálja.

36. A *Bizottság* véleménye szerint a licenciaszerződés alapján történő szolgáltatásnyújtás helyének a licenciajogosult lakóhelyét, illetve létesítő okirat szerinti székhelyét kell tekinteni. A Besix-ügyben hozott ítélettel [21] nem ellentétes a licenciaszerződésekből eredő jogvitákra vonatkozó joghatóságnak a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja alapján történő megállapítása. Egyrészt a licenciajogosult a licenciaszerződés alapján a puszta tartózkodásnál többre köteles, mivel köteles felhasználási engedélyt (licencia) adni és a licencia tárgyának engedélyes általi használatát eltűrni. Másrészt a joghatóságot a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának keretében a vitás fizetési kötelezettségtől függetlenül kell megállapítani. A 2.3. kérdéssel kapcsolatban a Bizottság úgy véli, hogy annak a tagállamnak a bírósága, amelyben a licenciajogosult lakóhelye, illetve létesítő okirat szerinti székhelye található, jogosult a jog más tagállamban vagy harmadik államban történő felhasználásából eredő díjakról is dönteni.

37. Az *alapeljárás alperese*, valamint a *német* és az *olasz kormány* az első kérdésre javasolt válaszára tekintettel nem nyilatkozott a második kérdéssel kapcsolatban.

38. Az *Egyesült Királyság Kormánya* csak a 2.3. kérdéssel kapcsolatban foglal állást és kijelenti, hogy amennyiben a Bíróság az első kérdésre igenlő választ adna, a joghatósággal rendelkező bíróság a jog más tagállamban vagy harmadik államban történő felhasználásából eredő díjakról is jogosult dönteni. Az ettől eltérő megközelítés az ellentmondásos ítéletek veszélyét hordozná magában, mivel ugyanazon jogvita eltérő részeiről különböző bíróságok dönthetnének.

C – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdés*

39. Arra az esetre, ha a Bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első és második kérdésre nemleges választ adna, a harmadik kérdésre vonatkozóan az *alapeljárás felperesei* azt az álláspontot képviselik, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontját úgy kell értelmezni, hogy a bíróságok joghatósága tekintetében a szerződésre jellemző szolgáltatás nyújtásának helye, nem

21 – A 7. lábjegyzetben hivatkozott Besix-ügyben hozott ítélet.

pedig a vitás kötelezettség teljesítési helye az irányadó. Ezzel kapcsolatban a felperesek hangsúlyozzák, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontját önállóan, az egyes tagállamok magánjogi szabályozásától függetlenül kell értelmezni. A felperesek ezért azt javasolják, hogy a Bíróság e rendelkezés keretében a licenciajogosult lakóhelyét, illetve központi ügyvezetésének helyét tekintse a jellemző szolgáltatásnyújtás helyének.

40. A *Bizottság* az első és második kérdésre javasolt válaszára tekintettel nem nyilatkozott a harmadik kérdéssel kapcsolatban.

41. A *német kormány* véleménye szerint, mivel a tagállamok egységesítették a szerződéses kötelmekre alkalmazandó jogot, meg kellene változtatni a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontjához fűződő eddigi ítélkezési gyakorlatot. Ezen ítélkezési gyakorlat alapján az adott esetben érvényesített kötelezettség teljesítési helyét a szerződésre vagy a vita tárgyát képező szerződéses kötelezettségre alkalmazandó jog *(lex causae)* alapján kell meghatározni; a szerződéses jogviszonyra alkalmazandó jogot viszont a perben eljáró tagállami bíróság saját jogrendszerének kollíziós normái alapján állapítja meg. A német kormány az ítélkezési gyakorlat akként történő módosítását javasolja, hogy az adott kötelezettség teljesítésének helye a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja keretében önállóan kerüljön meghatározásra, és az az adott vitás kötelezettség teljesítési helyével essen egybe.

42. Az *olasz kormánynak* az a véleménye, hogy a Brüsszeli Egyezmény és a 44/2001 rendelet vonatkozásában megkövetelt értelmezési folytonosság alapján, amelyet a Bíróság az 5. cikk 3. pontjára vonatkozóan a Henkel-[22] és a Gantner-ügyben[23] hozott ítéleteiben megerősített, a rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontját pontosan ugyanúgy kell értelmezni, mint a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontját.

43. Az *Egyesült Királyság Kormánya* a harmadik kérdésre vonatkozóan három érvet vonultat fel. Először is, a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja a) alpontjának értelmezési problémái azonosak a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontjáéval. Másodszor, a 44/2001 rendeletre vonatkozó javaslat indokolásából kitűnik, hogy a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontjához fűződő ítélkezési gyakorlat a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja a) alpontjának tekintetében is érvényes.[24] Harmadszor, ezen ítélkezési gyakorlatnak a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontjára vonatkozó átvétele szolgálná leginkább a jogbiztonságot, mivel a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontjában szereplő „teljesített vagy teljesítendő kötelezettség helye” fordulat értelmezésével kapcsolatban kialakult ítélkezési gyakorlat már állandó jelleggel bír.

22 – A C-167/00. sz. Henkel-ügyben 2002. október 1-jén hozott ítélet (EBHT 2002., I-8111. o.).

23 – A C-111/01. sz. Gantner-ügyben 2003. május 8-án hozott ítélet (EBHT 2003., I-4207. o.).

24 – A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló tanácsi rendeletre vonatkozó javaslat, COM (1999) 348 végleges, az angol változat 14. oldala.

VI – A főtanácsnok álláspontja

A – *Bevezetés*

44. A 44/2001 rendelet az olyan eljárásokra vonatkozó különös joghatóságról szóló rendelkezésekkel, amelyek tárgya szerződés vagy szerződéses igény, lehetővé teszi az eltérést a rendelet 2. cikkének (1) bekezdésében rögzített általános elvtől, miszerint a joghatóság tekintetében az alperes lakóhelye az irányadó *(actor sequitur forum rei* [25]*)*. Azokban az eljárásokban, amelyek tárgya szerződés vagy szerződéses igény, az indokolja az említett általános elvtől való eltérést és a joghatóság különös rendelkezések alapján történő megállapítását, hogy az alperes lakóhelyén kívül a bíróság és a per közötti szoros kapcsolaton alapuló vagylagos joghatósági okokat is meg kell állapítani. [26] Ezenkívül azért szükséges a szerződésekre és szerződéses igényekre megállapított különös joghatóság, mert ezáltal biztosítható a lehető legnagyobb mértékben a felperes és az alperes érdekei közötti egyensúly, amit nem lehetne biztosítani, ha csak az említett általános elv állna rendelkezésre. [27] A felperesnek tehát lehetősége van az alperes lakóhelye szerinti bíróságnál és a különös joghatóságról szóló előírások alapján a szerződéses jogviszonyok tekintetében joghatósággal rendelkező bíróságnál előterjesztett kereset közötti választásra [28] azokban az eljárásokban, amelyek tárgya szerződés vagy szerződéses igény.

45. A jelen ügyben előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának értelmezésére vonatkoznak. Ez az előírás, amely a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontját módosította és fogalmazta újra, azokra az eljárásokra vonatkozóan tartalmaz különös joghatósági szabályokat, amelyek tárgya szerződés vagy szerződéses igény. Így a Bíróság e rendelet 2002. március 1-jén történt hatálybalépése óta először fogja azt az előírást értelmezni, amelyre vonatkozóan a legnehezebb és leghosszabban tartó tárgyalások folytak

25 – Az *actor sequitur forum rei* általános elvét még annyiban ki kell egészíteni, hogy a joghatóságnak az alperes lakóhelye alapján történő megállapítása az alperes jogainak védelmére szolgál, mivel számára nehezebb lenne a védekezés egy, a lakóhelyétől eltérő állam bírósága előtt indult eljárásban. Lásd többek között Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok C-103/05. sz. Reisch Montage ügyben 2006. március 14-én ismertetett indítványának (EBHT 2006., I-6827. o.) 21. pontját. Lásd ennek szellemében továbbá a Brüsszeli Egyezményről Jenard, P., Jelentés a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló egyezményről (HL 1979. C 59., 18. o.).

26 – Lásd a 44/2001 rendelet (12) preambulumbekezdését.

27 – Erről lásd Mankowski, P. álláspontját in: Magnus, U., Mankowski, P. (szerk.), Brussels I Regulation, Sellier. European Law Publishers, München 2007., 90. o., 1. pont.

28 – A felperes választási jogáról lásd Mankowski, P. in Magnus, U., Mankowski, P. (szerk.), Brussels I Regulation, Sellier. European Law Publishers, München 2007., 89. o., 1. pont.

a rendelet elfogadása folyamán. [29] Ez azonban egyúttal olyan előírás is, amelyre vonatkozóan a jövőben a szerződő felek között számos jogvita várható a joghatósággal kapcsolatban. [30]

B – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés*

46. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdést úgy kell érteni, hogy a kérdést előterjesztő bíróság azt szeretné megtudni, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy az a szerződés, amellyel a szellemi tulajdonjog jogosultja a másik szerződő félnek átengedi az e joghoz kapcsolódó felhasználási jogokat (licenciaszerződés [31]), olyan szerződés-e, amelynek tárgya az e rendelkezés értelemében vett szolgáltatásnyújtás. A bíróság által előterjesztett kérdés tehát arra irányul, hogy a licenciaszerződés a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése értelmében vett szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés fogalmi körébe tartozhat-e.

47. E kérdés megválaszolásának keretében először röviden bemutatom a licenciaszerződés ismérveit; majd a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontja második francia bekezdésének értelmezése során kitérek a „szolgáltatás" e rendelkezésben szereplő fogalommeghatározásának elemeire, valamint egyúttal annak kérdésével is foglalkozom, hogy a licenciaszerződést az e rendelkezés értelmében vett szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésnek tekinthetjük-e.

1. A licenciaszerződés ismérvei

48. Jelen ügyben a licenciaszerződésnek a kérdést előterjesztő bíróság által adott meghatározásából kell kiindulni, amely e szerződést úgy határozta meg, hogy azzal egy szellemi tulajdonjog jogosultja a másik szerződő fél részére e jog felhasználási jogát biztosítja. Mivel a Bíróság ítéletei minden tagállami bíróságot kötnek, és *erga omnes* hatállyal bírnak, [32] figyelembe kell venni a licenciaszerződésnek a többi tagállam

29 – A 44/2001 rendelet 5. cikkének 1. pontjáról folytatott tárgyalásokról és a rendelkezés megfogalmazásával kapcsolatban ismertetett lehetőségekről részletesen lásd Beaumont, P. R., The Brussels Convention Becomes a Regulation: Implications for Legal Basis, External Competence and Contract Jurisdiction, in Fawcett, J. (szerk.), Reform and Development of Private International Law. Essays in Honour of Sir Peter North, Oxford University Press, New York 2002., 15. és azt követő oldalak; Kohler, C., Revision des Brüsseler und Luganer Übereinkommens in Gottwald, P. (szerk.), Revision des EuGVÜ – Neues Schiedsverfahrensrecht, Gieseking-Verlag, Bielefeld 2000., 12. és azt követő oldalak.

30 – Rogerson, P., Plus ça change? Article 5(1) of the Regulation on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments, Cambridge Yearbook of European legal studies, 2000., 383. o., a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontjával kapcsolatban rávilágít, hogy ez a Brüsszeli Egyezmény egyik leggyakrabban alkalmazott rendelkezése, amelyre maguk a vitában álló felek is a legtöbbször hivatkoznak. Várható, hogy ugyanez lesz érvényes a 44/2001 rendelet 5. cikkének 1. pontjára is.

31 – Ahogy azt már a 4. pontban is megjegyeztem, a kérdést előterjesztő bíróság „licenciaszerződésként" hivatkozik e szerződésre.

32 – Lásd Lenaerts, K., Arts, D., Maselis, I., Bray, R., Procedural Law of the European Union, 2. kiadás, Sweet & Maxwell, London 2006., 194–195. o., 6-030 és 6-031. pont; Van Raepenbusch, S., Droit institutionnel de l'Union européenne, 4. kiadás, Larcier, Brüsszel 2005., 578. o.

jogában, valamint az esetleges közösségi jogi előírásokban szereplő meghatározásait is.

49. A licenciaszerződést a tagállami jogok különbözően szabályozzák; néhány tagállam külön nevesített szerződésként kezeli, és kifejezetten meg is határozza a tartalmát (például Csehország [33] és Szlovénia [34]), más tagállamok a szellemi tulajdonra vonatkozó jogokról szóló különös előírások között csak a licenciaszerződés megkötésének lehetőségéről rendelkeznek, anélkül, hogy azt önállóan meghatároznák (például Ausztria, [35] Franciaország, [36]

33 – A cseh jogban az Obchodní zákoník (kereskedelmi törvény) 508–515. §-ában szabályozzák az ipari tulajdonra vonatkozó jogok átengedésére irányuló licenciaszerződést. E törvény 508. §-a alapján a licenciajogosult az engedélyes részére szerződés alapján biztosítja azt a jogot, hogy az ipari tulajdon tárgyát a szerződés által rögzített terjedelemben és területen használja, míg az engedélyes ennek ellentételezéseként meghatározott díj fizetésére vagy egyéb anyagi előny szolgáltatására köteles. A szerzői műre vonatkozó felhasználói jogok átengedésére irányuló licenciaszerződést a cseh jogban a Zákon o dílech literárních, vedeckých a umelechkých (autorský zákon) (az irodalmi, tudományos és kulturális művekről szóló törvény – szerzői jogi törvény) 46–57. §-a szabályozza. E törvény 46. §-ának (1) bekezdése alapján a szerző az engedélyes részére licenciaszerződés alapján átengedheti a mű felhasználásának jogát, míg az engedélyes – eltérő megállapodás hiányában – díjfizetésre köteles.

34 – A szlovén jogban az Obligacijski zakonik (kötelmi törvénykönyv) 704–728. §-a szabályozza a licenciaszerződést. E törvény 704. §-a alapján a licenciajogosult a licenciaszerződés alapján köteles az engedélyes részére teljesen vagy részben átengedni a szabadalmi oltalomban részesülő találmány, műszaki ismeret és tapasztalat (know-how), védjegy vagy formatervezési minta felhasználására vonatkozó jogot, míg az engedélyes meghatározott díj fizetésére vállal kötelezettséget. A szerzői jog (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah – A szerzői és szomszédos jogokról szóló törvény) nem szabályozza kifejezetten a licenciaszerződést; azt csupán a szerzői és szomszédos jogokról szóló törvény 133. §-ának (2) bekezdésében említik a számítógépes programokkal összefüggésben, míg egy szerzői mű felhasználására vonatkozó jog átengedését egyéb szerződések szabályozzák.

35 – Így az osztrák szabadalmi törvény (Patentgesetz) 35. §-a előírja, hogy a szabadalmi jogosult más használatra jogosult részére átruházhatja a találmány használati jogát. A védjegyek oltalmáról szóló törvény (Markenschutzgesetz) 14. §-ának (1) bekezdése alapján a védjegy az árujegyzékben szereplő áruk és szolgáltatások egésze vagy egy része tekintetében kizárólagos vagy nem kizárólagos felhasználási engedély (licencia) tárgya lehet. Az osztrák szakirodalomban lásd G. Kucsko, Geistiges Eigentum. Markenrecht, Musterrecht, Patentrecht, Urheberrecht, Manz, Bécs 2003., 469. o. (védjegylicencia), 929. o. (szabadalmi licencia). Az osztrák szerzői jogról szóló törvény (Urheberrechtsgesetz) nem szabályozza kifejezetten a szerzői mű felhasználására vonatkozó jogok átengedésére irányuló licenciaszerződéseket, a gyakorlatban azonban kialakult e szerződés. A „licenciaszerződés" kifejezés használata a mű felhasználására vonatkozó jogok átengedésével összefüggésben előfordul például az osztrák ítélkezési gyakorlatban; erről lásd például az osztrák Oberster Gerichtshof (OGH) 1985. december 10-én hozott 4 Ob 381/84. sz., 2002. október 15-én hozott 4 Ob 209/02t. sz. és 2003. április 29-én hozott 4 Ob 57/03s. sz. ítéleteit. A szoftver felhasználására vonatkozó jogok licenciaszerződés alapján történő átengedéséről lásd a szakirodalomban például E. Holzinger, „Rechtsgeschäftliche Übertragung von Software. Versuch einer systematischen Einordnung", EDV & Recht, 4/1987. szám, 10. o.

36 – A francia jogban például a Code de la propriété intellectuelle (szellemi tulajdonról szóló törvény) L 613-8. cikkének (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a szabadalomból eredő jogok kizárólagos vagy nem kizárólagos felhasználási engedély (licencia) tárgyai lehetnek. A francia jogirodalomban lásd például Y. Marcellin Le Droit Français de la Propriété Intellectuelle című művét (Cedat, Párizs 1999., 433. és azt követő oldalak), amely a szabadalmi licencia megadásával kapcsolatban kifejti, hogy az engedély megadására szerződés alapján kerül sor, amelynek erejénél fogva a feltaláló (a licenciajogosult) az engedélyes részére átengedi a felhasználás jogát, de ő maga marad a szabadalom jogosultja. A szerző (436. o.) a továbbiakban akként folytatja, hogy az engedélyes díj fizetésére és az engedély tárgyának használatára köteles. A francia jog a szerzői joggal kapcsolatban nem szabályozza elkülönülten az engedély megadását, a mű felhasználására vonatkozó jogok átengedését inkább egyéb szerzői jogi szerződések szabályozzák; erről lásd Marcellin hivatkozott művének 68. és azt követő oldalait.

Írország [37] és Németország [38]). Ennek kapcsán utalnunk kell arra, hogy a tagállamok joga a licenciaszerződést – legyen az tipikus vagy atipikus szerződés – többnyire csak az ipari tulajdonjoggal összefüggésben szabályozza, míg a szerzői joggal összefüggésben csak elvétve; [39] néhány tagállamban a mű felhasználására vonatkozó jogok átengedését egyéb szerzői jogi szerződések szabályozzák. [40]

50. Jóllehet a közösségi jog szellemi tulajdon védelméről szóló előírásai között szerepel a liecenciaadás lehetősége, az említett előírások nem tartalmaznak rendelkezéseket a licenciaszerződés megkötéséről és annak ismérveiről. [41] A szellemi tulajdon területén létrehozott nemzetközi egyezmények is említik a licenciaszerződést, illetve a szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogok felhasználására vonatkozó engedély megadásának lehetőségét, magának a licenciaszerződésnek a szabályozását azonban a szerződő államok nemzeti jogára hagyják; ezzel kapcsolatban például meg kell említeni a TRIPs Megállapodást [42] és az Európai Szabadalmi Egyezményt [43] (ESzE).

37 – A 2000-ben elfogadott ír Copyright and Related Rights Act (A szerzői és szomszédos jogokról szóló törvény) például a 120. §-ának (1) bekezdésében lehetővé teszi a mű felhasználására vonatkozó jogok átengedését. Az ír szakirodalomban a szerzői jogokra vonatkozó licenciaszerződésekről lásd R. Clark, Irish Copyright and Design Law, Butterworths, Dublin 2003., C/110. és azt követő oldalak.

38 – A német szabadalmi törvény (Patentgesetz) 15. §-ának (2) bekezdése a szabadalomra vonatkozó licenciaszerződést szabályozza; lehetővé teszi a szabadalomra vonatkozó felhasználási engedély (licencia) szerződés általi megadását, és többek között úgy rendelkezik, hogy a szabadalom kizárólagos vagy nem kizárólagos felhasználási engedély (licencia) tárgya lehet. A védjegyekről szóló törvény (Markengesetz) 30. §-a alapján a védjegy kizárólagos vagy korlátozott felhasználási engedély (licencia) tárgya lehet. Stumpf szerint – Stumpf, H., Groß, M., Der Lizenzvertrag, 8. kiadás, Verlag Recht und Wirtschaft, Frankfurt 2008., 41. o., 16. pont – műszaki ismeret és tapasztalat (know-how) tekintetében is adható felhasználásra vonatkozó engedély (licencia). A szerzői és szomszédos jogokról szóló német törvényben (Gesetz über Urberrecht und verwandte Schutzrechte) licenciaszerződésről nem esik kifejezetten szó, a 31. § inkább csak a használati jogok átengedését szabályozza (Einräumung von Nutzungsrechten). Ettől eltekintve a német szakirodalomban a szerzői jog területén is megtalálható például a „licencia" fogalma, lásd például H. Schack, Urheber und Urhebervertragsrecht, 2. kiadás, Mohr Siebeck, Tübingen 2001., 245. o, 539. és 540. pont.

39 – Így a szerzői jogokra vonatkozó licenciaszerződést a 33. lábjegyzetben bemutatott cseh és a 37. lábjegyzetben bemutatott ír jog szabályozza.

40 – Lásd például a 34. lábjegyzetben bemutatott szlovén és a 36. lábjegyzetben bemutatott francia szabályozást.

41 – Így a szerzői jog területén az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló, 2001. május 22-i 2001/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 167., 2001.6.22., 10. o.; magyar nyelvű különkiadás 17. kötet, 1. fejezet, 230. o.) (30) preambulumbekezdése úgy rendelkezik, hogy az ebben az irányelvben foglalt jogok – a vonatkozó tagállami szerzői jogi és szomszédos jogi rendelkezések sérelme nélkül – átruházhatók, átengedhetők vagy szerződésben adott felhasználási engedélyek tárgyát képezhetik. A védjegyjog területén a közösségi védjegyről szóló, 1993.december 20-i 40/94/EK tanácsi rendelet (HL L 11., 1994.1.14., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 17. fejezet, 1. kötet, 146. o.) 22. cikkének (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a közösségi védjegy használati engedély tárgya lehet a Közösség egésze vagy egy része, illetve az árujegyzékben szereplő áruk vagy szolgáltatások egésze vagy egy része tekintetében. A közösségi szabadalomról szóló rendelet is tartalmazni fog előírásokat a szerződéses felhasználási engedélyre vonatkozóan, így a közösségi szabadalomról szóló tanácsi rendeletre vonatkozó javaslat (COM(2000) 412 végleges) 19. cikkében előírja, hogy a közösségi szabadalom a maga egészében vagy egy részében használati engedély tárgya lehet a Közösség egészére vagy annak egy részére vonatkozóan, és hogy egy használati engedély lehet kizárólagos vagy nem kizárólagos.

42 – Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPs) (a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló megállapodás). A TRIPs Megállapodás 21. cikke alapján a tagok meghatározhatják a védjegyre vonatkozó használati engedély és átruházás feltételeit; a 28. cikk 2. pontja többek között azt írja elő, hogy a szabadalomtulajdonosok jogosultak hasznosítási szerződések megkötésére. A TRIPs Megállapodás szövege az interneten a http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf cím alatt érhető el.

43 – Az ESzE 63. cikkének felülvizsgálatáról szóló, 1991. december 17-i felülvizsgálati aktussal, valamint az Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsának 1978. december 21-én, 1994. december 13-án, 1995. október 20-án, 1996. december 5-én, 1998. december 10-én és 2005. október 27-én kelt határozataival módosított, és az átmenetileg alkalmazandó, az ESzE felülvizsgálatáról szóló, 2000. november 29-i felülvizsgálati aktus rendelkezéseit magában foglaló, az európai szabadalmak megadásáról szóló, 1973. október 5-i egyezmény (Európai Szabadalmi Egyezmény – ESzE). Az Európai Szabadalmi Egyezmény 73. cikke szabályozza a szabadalom hasznosításának szerződéses engedélyezését, és akképp rendelkezik, hogy az európai szabadalmi bejelentés hasznosítási engedély tárgya lehet a Szerződő Államok területének egésze vagy egy része tekintetében. Az ESzE szövege az interneten a http://www.epo.org/patents/law/legal-texts/html/epc/1973/e/ma1.html cím alatt érhető el.

51. Az említett jogi aktusokból és a szakirodalmi művekből kitűnik, hogy a licenciaszerződés kölcsönösségen alapuló szerződés, amelynek lényege abban áll, hogy a licenciajogosult az engedélyes részére átengedi bizonyos szellemi tulajdonra vonatkozó jogok felhasználását, amelyért cserébe az engedélyes licencdíjat fizet a licenciajogosult számára. A licenciajogosult a felhasználásra vonatkozó engedély megadásával biztosítja az engedélyes részére azoknak a cselekményeknek a foganatosítását, amelyek a licencia megadásának hiányában szellemi tulajdonra vonatkozó jogok megsértését valósítanák meg. [44] A licencia különböző módokon korlátozható; lehet kizárólagos és nem kizárólagos, továbbá térben, időben, valamint a felhasználás jellege alapján korlátozott. [45]

52. A licenciaszerződések jogi természetére vonatkozóan a különböző tagállamok jogirodalmában az az álláspont érvényesül, hogy önálló szerződésről [46] van szó, amelyet az egyéb szerződésektől el kell határolni, [47] a szakirodalom egy része *sui generis* szerződésnek nevezi. [48] Jelen ügyben mindenekelőtt a licenciaszerződés bérleti vagy haszonbérleti szerződésektől történő elhatárolása bír jelentőséggel. A licenciaszerződés és a bérleti vagy haszonbérleti szerződések közötti különbségekről az alábbiakban bővebben fogok szólni, amikor azt a kérdést tárgyalom, hogy a licenciaszerződés minősülhet-e szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésnek. [49]

2. A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontja második francia bekezdésének értelmezése

53. A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontjának második francia bekezdése alapján szolgáltatás nyújtása esetén a kötelezettség teljesítésének helye a tagállam terü-

44 – A szakirodalomban lásd például Tritton, G. et al., Intellectual Property in Europe, Sweet & Maxwell, London 2008., 677. o., 7-047. pont; Bently, L., Sherman, B., Intellectual Property Law, 2. kiadás, Oxford University Press, New York 2004., 254. és 950. o.

45 – Lásd Bently, L. és Sherman, B., Intellectual Property Law, 2. kiadás, Oxford University Press, New York 2004., 950. o. A licencia különböző korlátairól a francia szakirodalomban lásd Y. Marcellin Le Droit Français de la Propriété Intellectuelle, Cedat, Párizs 1999., 434. és azt követő oldalak.

46 – Az osztrák szakirodalomban lásd Kucsko, G. Geistiges Eigentum. Markenrecht, Musterrecht, Patentrecht, Urheberrecht, Manz, Bécs 2003., 929. o. A német jogirodalomban lásd Busse, R. (szerk.), Patentgesetz. Unter Berücksichtigung des Europäischen Patentübereinkommens, des Gemeinschaftspatentübereinkommens und des Patentzusammenarbeitsvertrags. Kommentar, De Gruyter, Berlin, New York, 297. o., 53. pont; Stumpf, H. és Groß, M., Der Lizenzvertrag, 8. kiadás, Verlag Recht und Wirtschaft, Frankfurt 2008., 42. és azt követő oldal, 19. pont. A szlovén szakirodalomban lásd Podobnik, K. írását in Juhart, M. és Plavšak, N. (szerk.), Obligacijski zakonik (posebni del) s komentarjem, GV založba, Ljubljana 2004., kommentár a 704. §-hoz, 62. o.

47 – Az osztrák jogirodalomban Kucsko, G., Geistiges Eigentum. Markenrecht, Musterrecht, Patentrecht, Urheberrecht, Manz, Bécs 2003930. o., hangsúlyozza, hogy a licenciaszerződést meg kell különböztetni a műszaki ismeretekről és tapasztalatokról (know-how) szóló szerződéstől és a franchiseszerződéstől. A német jogirodalomban Stumpf és Groß – Stumpf, H., Groß, M., Der Lizenzvertrag, 8. kiadás, Verlag Recht und Wirtschaft, Frankfurt 2008., 43–45. o., 20–24. pont – rámutat arra, hogy a licenciaszerződést meg kell különböztetni az adásvételi, társasági, bérleti és haszonbérleti szerződésektől. A szlovén szakirodalomban lásd Podobnik, K. írását in Juhart, M. és Plavšak, N. (szerk.), Obligacijski zakonik (posebni del) s komentarjem, GV založba, Ljubljana 2004., kommentár a 704. §-hoz, 62. o.

48 – A német szakirodalomban lásd például Schulte, R., Patentgesetz mit Europäischem Patentübereinkommen. Kommentar auf der Grundlage der deutschen und europäischen Rechtsprechung, Carl Heymanns Verlag, Köln, Berlin, Bonn, München 1994., 219. o., 16. pont. Az osztrák szakirodalomban lásd Kucsko, G. Geistiges Eigentum. Markenrecht, Musterrecht, Patentrecht, Urheberrecht, Manz, Bécs 2003., 929. o.; az osztrák ítélkezési gyakorlatban lásd például az Oberster Gerichtshof 2002. október 15-én hozott 4 Ob 209/02t. sz. ítéletét.

49 – Lásd a jelen indítvány 66. pontját.

letén az a hely, ahol a szerződés szerint a szolgáltatást nyújtották, vagy kellett volna nyújtani. E rendelkezés tehát nem határozza meg a „szolgáltatás” fogalmát, és a Bíróság sem tárta még fel e fogalom jelentését a 44/2001 rendelet értelmezése keretében.

54. Bevezetésképpen utalni kell arra, hogy a szolgáltatás fogalmát a 44/2001 rendelet keretében önállóan kell értelmezni, anélkül, hogy figyelembe vennénk e fogalom tagállamok jogában szereplő meghatározásait; ennek kapcsán – az összes [50] tagállamban történő egységes alkalmazás biztosítása érdekében [51] – a rendelet szerkezetéből és célkitűzéséből kell kiindulni. Ezen túlmenően meg kell jegyezni, hogy noha alapvetően – a jelen ügyben részt vevő felekhez hasonlóan – jómagam is szükségesnek tartom a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdésében szereplő szolgáltatásfogalom tág értelmezését, [52] e fogalom meghatározásakor ugyanakkor tekintettel kell lenni arra, hogy e meghatározásnak meg kell felelnie a 44/2001 rendelet szerkezetének és célkitűzéseinek.

55. A 44/2001 rendelet esetében általánosan a Brüsszeli Egyezmény vonatkozásában fennálló folytonosságból kell kiindulni. Az Egyezmény 5. cikkének 1. pontjában a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre vonatkozó joghatóságot nem szabályozták külön, így e rendelkezés értelmezése nem szolgálhat kiindulási pontként a 44/2001 rendeletben szereplő szolgáltatásfogalom értelmezéséhez. A Brüsszeli Egyezmény azonban a szolgáltatásnyújtásra irányuló fogyasztói szerződésekre vonatkozó joghatóság megállapítása

50 – Ahogy az a 44/2001 rendelet (21) preambulumbekezdéséből kitűnik, Dánia, az Európai Unióról szóló szerződéshez és az Európai Közösséget létrehozó szerződéshez csatolt, Dánia helyzetéről szóló jegyzőkönyv 1. és 2. cikkével összhangban e rendelet elfogadásában nem vett részt, ezért e rendelet rá nézve nem kötelező, alkalmazása rá nem vonatkozik. A 44/2001 rendelet (22) preambulumbekezdése alapján Dánia és az e rendelet által kötelezett tagállamok között továbbra is a Brüsszeli Egyezményt kell alkalmazni.

51 – A Brüsszeli Egyezményhez fűződő ítélkezési gyakorlatból, amelyet a folytonosság elve alapján a 44/2001 rendelet értelmezése keretében is tekintetbe kell venni, leszűrhető a 44/2001 rendelet e fogalmának önálló értelmezésére vonatkozó követelmény. Lásd többek között a 150/77. sz. Bertrand-ügyben 1978. június 21-én hozott ítélet (EBHT 1978., 1431. o.) 14–16. pontját; a C-89/91. sz. Shearson Lehman Hutton ügyben 1993. január 19-én hozott ítélet (EBHT 1993., I-139. o.) 13. pontját; a C-269/95. sz. Benincasa-ügyben 1997. július 3-án hozott ítélet (EBHT 1997., I-3767. o.) 12. pontját; a C-96/00. sz. Gabriel-ügyben 2002. július 11-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-6367. o.) 37. pontját és a C-27/02.-sz. Engler-ügyben 2005. január 20-án hozott ítélet (EBHT 2005., I-481. o.) 33. pontját. Lásd továbbá a C-180/06. sz. Ilsinger-ügyben 2008. szeptember 11-én ismertetett indítványom (az eljárás még folyamatban) 54. pontját.
A 44/2001 rendelet fogalmainak önálló értelmezéséről a jogirodalomban lásd például Geimer. R. álláspontját – Geimer, R., Schütze, R. A., Europäisches Zivilverfahrensrecht. Kommentar zur EuGVVO, EuEheVO, EuZustellungsVO, zum Lugano-Übereinkommen und zum nationalen Kompetenz- und Anerkennungsrecht, Beck, München 2004., 176. o. –, aki hangsúlyozza, hogy a szolgáltatás fogalmát a közösségi jogban egységesen, a *lex causaetól* – vagyis a szerződésre alkalmazandó jogtól – elszakadva kell értelmezni. Lásd még Gaudemet-Tallon, H., Compétence et exécution des jugements en Europe. Règlement n°44/2001, Conventions de Bruxelles et de Lugano, 3. kiadás, Librairie générale de droit et de jurisprudence, Párizs 2002., 148. o.

52 – A szolgáltatás fogalmának tág értelmezése mellett érvel a jogirodalom is. Lásd például Micklitz, H.-W., Rott, P., „Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung (EG) Nr. 44/2001”, Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 11/2001. szám, 328. o.; Geimer, R. in Geimer, R., Schütze, R. A., Europäisches Zivilverfahrensrecht. Kommentar zur EuGVVO, EuEheVO, EuZustellungsVO, zum Lugano–Übereinkommen und zum nationalen Kompetenz- und Anerkennungsrecht, Beck, München 2004., 176. o.; Rauscher, T. (szerk.), Europäisches Zivilprozeβrecht, Kommentar, 2. kiadás, Sellier. European Law Publishers, München 2006., 179. o., 49. pont; Mankowski, P. in: Magnus, U., Mankowski, P. (szerk.), Brussels I Regulation, Sellier. European Law Publishers, München 2007., 131. o., 90. pont; Gaudemet-Tallon, H., Compétence et exécution des jugements en Europe. Règlement n°44/2001, Conventions de Bruxelles et de Lugano, 3. kiadás, Librairie générale de droit et de jurisprudence, Párizs 2002., 148. o.

tekintetében irányadó 13. cikke (1) bekezdésének 3. pontjában [53] tartalmazta annak a szerződésnek a fogalmát, amelynek tárgyát szolgáltatás nyújtása képezi, és e rendelkezés értelmezése a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja értelmezésének alapjául is szolgálhat. [54] A Bíróság azonban a Brüsszeli Egyezmény e rendelkezése értelmezésének keretében sem határozta meg kifejezetten a szolgáltatás fogalmát. [55]

a) A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése értelmében vett „szolgáltatás" fogalmának elvont meghatározása

56. Mivel a Bíróság eddig még nem értelmezte e fogalmat, értelmezésénél egyrészt a „szolgáltatás" fogalmának szokásos értelmét, másrészt analógia útján egyéb jogforrásokat kell kiindulópontnak tekinteni.

57. Véleményem szerint a „szolgáltatás" fogalmának meghatározása tekintetében két szempont bír döntő jelentőséggel. Először is a „szolgáltatás" fogalmának szokásos értelme megköveteli, hogy a szolgáltatás nyújtója meghatározott tevékenységet fejtsen ki; vagyis a szolgáltatás nyújtása a szolgáltatást nyújtó oldaláról tevékenységet vagy cselekvést feltételez. [56] Másodszor, ahogy azt e fogalom elsődleges jogban található meghatározásával párhuzamban látni fogjuk, [57] a szolgáltatásokat alapvetően ellenérték fejében nyújtják. Mindenesetre tekintetbe kell venni, hogy az elvont meghatározással csak e fogalom meghatározásának a keretét rögzítjük, minden egyes ügyben egyénileg, az adott ügyre vonatkozóan kell megválaszolni azt a kérdést, hogy az adott tevékenység a „szolgáltatás" fogalmi körébe vonható-e.

53 – A Brüsszeli Egyezmény 13. cikke (1) bekezdésének 3. pontja részletesen előírta, hogy a valamely fogyasztó által megkötött szerződéssel kapcsolatos ügyekben a joghatóságot az a szakasz határozza meg, amely a fogyasztói szerződések esetében, illetve „minden olyan egyéb esetben is meghatározza, ahol a szerződés tárgya *szolgáltatás* nyújtása vagy ingó dolog értékesítése, ha a) a szerződés megkötését a fogyasztó lakóhelye szerinti szerződő államban kifejezett vételi ajánlat vagy reklám előzte meg, és b) a fogyasztó ebben a szerződő államban megtette a szerződés megkötéséhez szükséges intézkedéseket". Kiemelés tőlem.

54 – Rauscher véleménye szerint – Rauscher, T. (szerk.) Europäisches Zivilprozeβrecht, Kommentar, 2. kiadás, Sellier. European Law Publishers, München 2006., 179. o., 49. pont – a Brüsszeli Egyezmény 13. cikke (1) bekezdésének 3. pontjában szereplő szolgáltatásfogalom értelmezését e fogalomnak a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontja keretében történő értelmezése során is figyelembe kell venni.

55 – E fogalom értelmezésekor a Bíróság például a C-96/00. sz. Gabriel-ügyben 2002. július 11-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-6367. o.) 38–40. és 47–51. pontjában, valamint a C-27/02. sz. Engler-ügyben 2005. január 20-án hozott ítélet (EBHT 2005., I-481. o.) 34. pontjában feltételeket fogalmazott meg a Brüsszeli Egyezmény 13. cikke (1) bekezdése 3. pontjának alkalmazására vonatkozóan, azonban ezekben az ügyekben nem szolgáltatások nyújtásáról, hanem ingó dolog értékesítéséről volt szó.

56 – Így Mankowski, P. in: Magnus, U., Mankowski, P. (szerk.), Brussels I Regulation, Sellier. European Law Publishers, München 2007., 131. o., 90. pont; Cavalier, G.: „Un contrat de concession exclusive n'est ni un contrat de vente ni une fourniture de services au sens de l'article 5, paragraphe 1, b) du règlement »Bruxelles I«", Revue Lamy Droit des Affaires, 19/2007. szám, 71. o. Ezzel kapcsolatban analógia útján a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1980. június 19-én Rómában aláírásra megnyitott egyezmény (Római Egyezmény) (HL C 169., 2005.7.8., 10. o.) 5. cikkének értelmezéséből is levonhatók következtetések; ezen értelmezés keretében Czernich, D., Heiss, H. és Németh K. EVÜ – Das Europäische Schuldvertragsübereinkommen: Übereinkommen über das auf vertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht. Kommentar című művükben (Orac, Bécs 1999.) rávilágítanak, hogy a német bíróságok „cselekvésorientált teljesítményt" („tätigkeitsbezogene Leistungen") értenek az e cikk értelmében vett „szolgáltatás" fogalma alatt.

57 – Lásd a jelen indítvány 61. pontját.

58. A „szolgáltatás” fogalmának előző pontban szereplő elvont meghatározása alapulvételével véleményem szerint kijelenthető, hogy a licenciaszerződést nem lehet olyan szerződésnek tekinteni, amelynek tárgya a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése értelmében vett szolgáltatásnyújtás. A licenciajogosult a licencia megadásával akkor sem fejt ki tevőleges cselekvést, ha az engedély megadása ellenérték fejében történik. A licenciajogosult megengedi az engedélyesnek, hogy a licencia tárgyát képező szellemi tulajdonjogot gyakorolja; a licenciajogosult részéről megkövetelt cselekvés az, hogy a licenciaszerződést aláírja, és hogy a licencia tárgyát tényleges használatra átengedje, amely véleményem szerint nem minősíthető „szolgáltatásnak”. A licencia megadása ennélfogva nem tekinthető a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése értelmében vett szolgáltatásnak.

59. Az elvont meghatározáson kívül a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése szerinti „szolgáltatás” fogalmának pontosabb meghatározása érdekében analógia útján figyelembe kell venni e fogalomnak a szolgáltatásnyújtás szabadságára vonatkozó elsődleges jogban szereplő meghatározását és a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén megalkotott rendelkezések értelmezésével való kölcsönhatást, azonban ezzel együtt azt is meg kell világítani, hogy miért nem vonható párhuzam e fogalom hozzáadottérték-adó területére vonatkozó közösségi jogi meghatározásával.

b) Részleges párhuzam az elsődleges jogban található szolgáltatásfogalom meghatározásával

60. A 44/2001 rendeletben szereplő „szolgáltatás” fogalmának pontosabb meghatározása érdekében kiindulási alapként párhuzamot vonhatunk e fogalom szolgáltatásnyújtás szabadságára vonatkozó elsődleges jogban szereplő meghatározásával még akkor is, ha ez utóbbi fogalommeghatározás – véleményem szerint – nem vihető át korlátlanul a 44/2001 rendeletre.[58] A 44/2001 rendelet értelmezése során ugyanis mindig a rendelet szerkezetének és céljának kell előtérbe kerülnie, amely tartalmát tekintve nemzetközi magánjogi szabályozás.

61. A szolgáltatások szabad mozgása keretében az EK 50. cikk első bekezdése alapján „szolgáltatás” a „rendszerint díjazás ellenében nyújtott szolgáltatás, ha nem tartozik az áruk, a tőke és a személyek szabad mozgására vonatkozó rendelkezések hatálya alá”. Az EK 50. cikk második bekezdése csak néhány általános példát nevez meg a szolgáltatások körében (ipari jellegű tevékenységek, keres-

58 – Erről lásd Rauscher, T. (szerk.), Europäisches Zivilprozeßrecht, Kommentar, 2. kiadás, Sellier. European Law Publishers, München 2006., 178–179. o., 49. pont; Czernich, D. írását in: Czernich, D., Kodek, G. E., Tiefenthaler, S., Europäisches Gerichtsstands- und Vollstreckungsrecht EuGVO und Lugano-Übereinkommen. Kurzkommentar, 2. kiadás, LexisNexis ARD ORAC, Bécs 2003., 74. és azt követő oldal, 39. pont. Mankowski, P. szerint – in: Magnus, U., Mankowski, P. (szerk.), Brussels I Regulation, Sellier. European Law Publishers, München 2007., 130. o., 89. pont – a szolgáltatás fogalma a szolgáltatásnyújtás szabadságával összefüggésben alkalmazottak szerint értelmezendő, amennyiben a 44/2001 rendelet szerkezete nem követel meg mást.

kedelmi jellegű tevékenységek, kézműipari tevékenységek, szabadfoglalkozásúként végzett tevékenységek). A Bíróság azonban e fogalmat igen tágan értelmezte ítélkezési gyakorlatában.[59] Ahogy az eljárásban részt vevők nyilatkozataikban kifejtették, a Bíróság a Ciola-ügyben hozott ítéletben a kikötőhelyek más tagállami illetőségű hajótulajdonos részére történő bérbeadását,[60] valamint a Cura Anlagen ügyben hozott ítéletben gépjárművek más tagállami illetőségű vállalkozások részére történő lízingelését[61] is a szolgáltatás fogalma alá sorolta.

62. Az elsődleges jogban szereplő „szolgáltatás" fogalmának e tág meghatározása – véleményem szerint – jelen ügyben több okból sem vihető át korlátlanul a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése értelmében vett szolgáltatásfogalomra.

63. Először, ahogy azt a német kormány helytállóan megjegyzi, a „szolgáltatás" fogalmát az elsődleges jogban tágan határozzák meg annak érdekében, hogy e fogalom a belső piac kialakítására vonatkozó törekvés keretében a lehető legtöbb tevékenységre kiterjedjen.[62] A tág értelmezés ezen indoka azonban a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontja második francia bekezdésének értelmezése során nem játszhat szerepet, mivel azok a szerződések, amelyek nem tekinthetők szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésnek, még mindig minősülhetnek az 5. cikk 1. pontja b) alpontja első francia bekezdése szerinti ingó dolog értékesítésére irányuló szerződéseknek, vagy olyan szerződéseknek, amelyek tekintetében a joghatóság az 5. cikk 1. pontjának a) alpontja alapján határozandó meg. Jóllehet a 44/2001 rendelet – ahogy az a (2) preambulumbekezdéséből kitűnik – egészében azt célozza, hogy a belső piac megfelelő működését a polgári és kereskedelmi ügyekben előforduló joghatósági összeütközésre vonatkozó szabályok egységesítése által biztosítsa, e célt a rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdésében található „szolgáltatás"-fogalom tágabb értelmezésével nem lehet hatékonyabban elérni.

64. Másodszor, a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdésében található „szolgáltatás" fogalma az elsődleges jogtól eltérően nem fedheti le ingatlanok bérbeadását, mivel az effajta bérlettel összefüggésben keletkező jogviták tekintetében a rendelet 22. cikkének

59 – E fogalom körébe vonhatók például az orvosi ellátások – a C-157/99. sz. Smits-ügyben 2001. július 12-én hozott ítélet (EBHT 2001., I-5473. o.) és a C-159/90. sz. Grogan-ügyben 1991. október 4-én hozott ítélet (EBHT 1991., I-4685. o.) –, a pénzügyi szolgáltatások – a C-384/93. sz. Alpine Investments ügyben 1995. május 10-én hozott ítélet (EBHT 1995., I-1141. o.) –, a biztosítási szolgáltatások – a C-118/96. sz. Safir-ügyben 1998. április 28-án hozott ítélet (EBHT 1998., I-1897. o.) –, a sporttevékenységek – a C-51/96. és C-191/97. sz., Deliège és Pacquée egyesített ügyekben 2000. április 11-én hozott ítélet (EBHT 2000., I-2549. o.) –, a szerencsejátékok – a C-275/92. sz. Schindler-ügyben 1994. március 24-én hozott ítélet (EBHT 1994., I-1039. o.), a C-243/01. sz. Gambelli-ügyben 2003. november 6-án hozott ítélet (EBHT 2003., I-13031. o.) és a C-338/04., C-359/04. és C-360/04. sz., Placanica és társai egyesített ügyekben 2007. március 6-án hozott ítélet (EBHT 2007., I-1891. o.) –, a televíziós műsorszórás – a 155/73. sz. Sacchi-ügyben 1974. április 30-án hozott ítélet (EBHT 1974., 409. o.) –, a reklám – a C-34/95., C-35/95. és C-36/95. sz., De Agostini és társai egyesített ügyekben 1997. július 9-én hozott ítélet (EBHT 1997., I-3843. o.) –, valamint egyéb szolgáltatások.

60 – Az 5. lábjegyzetben hivatkozott Ciola-ügyben hozott ítélet.

61 – Az 5. lábjegyzetben hivatkozott Cura Anlagen ügyben hozott ítélet.

62 – A szakirodalomban lásd például Czernich, D. in: Czernich, D., Kodek, G. E., Tiefenthaler, S., Europäisches Gerichtsstands- und Vollstreckungsrecht EuGVO und Lugano-Übereinkommen. Kurzkommentar, 2. kiadás, LexisNexis ARD ORAC, Bécs 2003., 74. és azt követő oldal, 39. pont.

1. pontja alapján kizárólag azon tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal, ahol az ingatlan található, kivéve ha az ingatlanok legfeljebb hat egymást követő hónapra szóló, ideiglenes magánhasználatra kötött bérletéről vagy haszonbérletéről van szó, amikor annak a tagállamnak a bírósága is rendelkezik joghatósággal, ahol az alperes lakóhelye található. [63] Ingatlan bérlete vagy haszonbérlete esetén tehát sosem lehet a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdésére alapítani a joghatóságot. Az eljárás résztvevői észrevételeikben a Ciola-ügyben hozott ítéletre [64] hivatkoznak, ahol a Bíróság szolgáltatásnak tekintette a kikötőhelyek bérbeadását. A kikötőhelyek bérbeadása ingatlan-bérbeadásnak minősül, ezért nem lehet párhuzamot vonni a jelen ügy és a Ciola-ügy között.

65. A „szolgáltatás” fogalmának az elsődleges jogban és a 44/2001 rendeletben található meghatározása közötti párhuzammal kapcsolatban még rámutatnék arra, hogy az eljárás résztvevői emellett a Cura Anlagen ügyben hozott ítéletre [65] is hivatkoznak, amelyben a Bíróság gépjárművek más tagállami illetőségű vállalkozások részére történő lízingelését a szolgáltatásnyújtás szabadsága körébe tartozó „szolgáltatásnak” tekintette, vagyis ingó dolog bérbeadásáról volt szó. Ennek kapcsán meg kell jegyezni, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés nem arra irányul, hogy az ingó dolgok bérlete lehet-e a 44/2001 rendelet értelmében vett „szolgáltatás”. Még ha azt is feltételeznénk, hogy az ingó dolgok bérbeadása a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése értelmében vett „szolgáltatásnak” tekinthető, ez sem jelentené automatikusan azt, hogy egy licencia megadása e fogalmi körbe vonható. Figyelembe kell ugyanis venni azt, hogy a szóban forgó bérleti szerződés és a licenciaszerződés között jelentős polgári jogi különbség áll fenn, amely alapján a licenciaszerződést nem lehet teljesen ugyanúgy kezelni, mint egy bérleti vagy haszonbérleti szerződést.

66. Polgári jogi szemszögből a licenciaszerződés önálló szerződés, és nem csupán

63 – A 44/2001 rendelet 22. cikkének 1. pontja alapján „olyan eljárásokra, amelyek tárgya ingatlanon fennálló dologi jog vagy ingatlan bérlete, illetve haszonbérlete, annak a tagállamnak a bíróságai [rendelkeznek joghatósággal], ahol az ingatlan található”, míg „olyan eljárásra, amelynek tárgya ingatlannak legfeljebb hat egymást követő hónapra ideiglenes magánhasználatra kötött bérlete vagy haszonbérlete, annak a tagállamnak a bírósága is rendelkezik joghatósággal, ahol az alperes lakóhelye található, feltéve, hogy a bérlő vagy haszonbérlő természetes személy, valamint a bérbeadó és a bérlő vagy haszonbérlő lakóhelye azonos tagállamban található”.

64 – Az 5. lábjegyzetben hivatkozott Ciola-ügyben hozott ítélet.

65 – Az 5. lábjegyzetben hivatkozott Cura Anlagen ügyben hozott ítélet.

a bérleti vagy haszonbérleti szerződés egyik fajtája.[66] Az említett szerződéstípusok már eleve különböznek a szerződés tárgya tekintetében. Míg az ingó dolgokra vonatkozó bérleti vagy haszonbérleti szerződés tárgya ingó dolog, a licenciaszerződésé szellemi tulajdonra vonatkozó jogok. Ennek következtében a licenciaszerződés mindenekelőtt abban különbözik a bérleti vagy haszonbérleti szerződéstől, hogy licencia egyszerre több, egymástól független személy részére adható,[67] akik földrajzilag eltérő helyen találhatók, és a licencia tárgyát egyidőben képesek használni. Dolgok bérlete vagy haszonbérlete esetében azonban ez nem lehetséges. A kizárólagos licencia az egyetlen licenciafajta, amely joghatását tekintve összehasonlítható a bérlettel vagy a haszonbérlettel. A licenciajogosult a kizárólagos licenciával egy szellemi tulajdonra vonatkozó meghatározott jog felhasználási jogát ruházza át az engedélyesre, amelynek során kötelezettséget vállal arra, hogy senki másnak nem ad felhasználási engedélyt, és saját maga sem gyakorolja a szellemi tulajdonra vonatkozó jogot.[68] E hasonlóság azonban nem állapítható meg általános jelleggel az összes licenciaszerződés tekintetében. Az a tény tehát, hogy a licenciaszerződés és a bérleti vagy haszonbérleti szerződés között nem vonható közvetlen párhuzam, további érvet jelent azon álláspont mellett, hogy a licenciaszerződés nem tekinthető olyan szerződésnek, amelynek a tárgya a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése értelmében vett „szolgáltatások” nyújtása.

c) A 44/2001 rendelet és a Róma I. rendelet egységes értelmezésének jelentősége

67. A szolgáltatásfogalom meghatározásának keretei között figyelembe kell venni, hogy e fogalom jelen ügyben Bíróság által elvégzendő értelmezése kihat majd e fogalomnak a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 593/2008 rendelet[69] (a továbbiakban: Róma I. rendelet) keretében történő meghatározására is. A Róma I. rendelet (7) preambulumbekezdése ugyanis úgy szól, hogy „e rendelet tárgyi hatályának és rendelkezéseinek összhangban kell lenniük […]

66 – Az osztrák szakirodalomban lásd Kucsko, G. álláspontját – Kucsko, G. Geistiges Eigentum. Markenrecht, Musterrecht, Patentrecht, Urheberrecht, Manz, Bécs 2003., 929. o. –, aki a licenciaszerződést *sui generis* szerződésnek tekinti. A szlovén szakirodalomban erről lásd Podobnik, K. írását in: Juhart, M. és Plavšak, N. (szerk.), Obligacijski zakonik (posebni del) s komentarjem, GV založba, Ljubljana 2004., Kommentár a 704. §-hoz, 62. o. A német jogirodalomban a licenciaszerződés önállóságáról lásd Busse, R. (szerk.), Patentgesetz. Unter Berücksichtigung des Europäischen Patentübereinkommens, des Gemeinschaftspatentübereinkommens und des Patentzusammenarbeitsvertrags. Kommentar, De Gruyter, Berlin, New York, 297. o., 53. pontját, valamint Stumpf, H., Groß, M., Der Lizenzvertrag, 8. kiadás, Verlag Recht und Wirtschaft, Frankfurt 2008., 42. és azt követő oldal, 19. pontját. Meg kell említeni, hogy az európai polgári törvénykönyv előkészítésére létrehozott munkacsoport által kidolgozott *Principles of European Law on Lease of Goods* (A javak bérbeadására vonatkozó európai jogi elvek) című szakmai dokumentumból kitűnik, hogy a bérleti szerződésre vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók a szellemi tulajdon felhasználására vonatkozó jogok átruházásával kapcsolatos szerződésekre. Lilleholt szerint – Lilleholt, K. et al., Principles of European Law. Study Group on a European Civil Code. Lease of Goods (PEL LG), Sellier. European Law Publishers, München 2008., 108. o. –, jóllehet az említett elvek valamely könyv meghatározott kiadásának, DVD-nek stb. a bérbeadására is alkalmazhatók, nem érintik a szellemi tulajdonjoggal kapcsolatos kérdéseket.

67 – A német szakirodalomban lásd Stumpf, H., Groß, M., Der Lizenzvertrag, 8. kiadás, Verlag Recht und Wirtschaft, Frankfurt 2008., 44.o., 23. pont. A szlovén szakirodalomban lásd Podobnik, K. írását in Juhart, M. és Plavšak, N. (szerk.), Obligacijski zakonik (posebni del) s komentarjem, GV založba, Ljubljana 2004., Kommentár a 704. §-hoz, 62. o.

68 – Lásd ebben az értelemben Bently, L., Sherman, B., Intellectual Property Law, 2. kiadás, Oxford University Press, New York 2004., 255. és 950. o.

69 – A szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 2008. június 17-i 593/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (Róma I.) (HL L 177., 2008.7.4., 6. o.).

a 44/2001 rendelettel". A Róma I. rendelet (17) preambulumbekezdése arra az esetre, ha a szerződésre alkalmazandó jogról nem született megállapodás, akképpen rendelkezik, hogy „[a]mi […] az alkalmazandó jogot illeti, a »szolgáltatás nyújtása« és az »áru értékesítése« fogalmát ugyanúgy kell értelmezni, mint a 44/2001/EK tanácsi rendelet 5. cikkének alkalmazásakor, amennyiben az áruk értékesítése és a szolgáltatások nyújtása az említett rendelet hatálya alá tartozik".

68. A Bíróságnak tehát a „szolgáltatás" fogalmának – a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése keretében történő – értelmezésekor ügyelnie kell arra, hogy ezt a fogalmat ne értelmezze a Róma I. rendelet értelmével és céljával ellentétesen.

69. Ahogy azt a német kormány észrevételeiben kifejtette, a Róma I. rendelet megalkotásához vezető eljárásból kitűnik, hogy az e rendeletre vonatkozó javaslat a szerződő felek általi jogválasztás hiányában alkalmazandó jogot meghatározó 4. cikkben a b) pont mellett, amely a szolgáltatás nyújtására irányuló szerződések tekintetében irányadó jogot rögzíti, még egy pontot tartalmazott, amelyben a szellemi vagy ipari tulajdonra vonatkozó jogok tekintetében irányadó jogot rögzítették.[70] A rendelet megalkotásához vezető eljárás dokumentumaiból világossá válik, hogy azért mondtak le az imént említett pontnak a Róma I. rendelet végleges változatába történő beiktatásáról, mert a Tanácsban nem született megegyezés arra nézve, hogy melyik szerződő félnek kell a szerződésre jellemző kötelezettséget teljesítenie,[71] nem pedig azért, mert e szerződést a szolgáltatás nyújtására irányuló szerződések közé kellene sorolni. Amennyiben a „szolgáltatás" fogalmát a 44/2001 rendelet keretében akként értelmeznék, hogy a licencia megadása is e fogalom körébe tartozik, ez célját és értelmét tekintve ellentétbe kerülne „szolgáltatás" fogalmának Róma I. rendelet keretében történő meghatározásával. Ez tehát még egy további érv amellett, hogy a licenciaszerződés nem tekinthető olyan szerződésnek, amelynek tárgya a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése értelmében vett „szolgáltatások" nyújtása.

70 – A szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre (Róma I.) vonatkozó javaslat (COM(2005) 650 végleges); lásd a Bizottság javaslata 4. cikke (1) bekezdésének f) pontját, amely szerint: „szellemi vagy ipari tulajdonjoggal kapcsolatos szerződésre azon állam joga irányadó, ahol a jogot átruházó vagy átengedő személy szokásos tartózkodási helye található".

71 – A Bizottság fent említett javaslata mellett a Róma I. rendelet megalkotásához vezető eljárásban a svéd küldöttség egyik javaslatát is megtárgyalták, amely a szellemi tulajdon felhasználására vonatkozó jogok átengedésének területi dimenzióját vette figyelembe (lásd a 2007. január 25-i 5460/07. sz. tanácsi dokumentumot), illetve tárgyalták az elnökség javaslatát is, amely a svéd és a Bizottság által elkészített javaslat közötti kompromisszumot jelentette (lásd a 2007. március 2-i 6935/07. sz. tanácsi dokumentumot). Végül az a döntés született, hogy törlik a rendeletre vonatkozó javaslat 4. cikke (1) bekezdésének f) pontját (lásd a 2007. április 17-i 8229/07. sz. tanácsi dokumentumot). Lásd továbbá az Európai Parlament 2007. november 21-i jelentését a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.) szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre vonatkozó javaslatról (A6-450/2007), amelyben az Európai Parlament a rendeletre vonatkozó javaslat 4. cikke [(1) bekezdése] f) pontjának törlését javasolja. A külföldi és nemzetközi magánjogi Max Planck Intézet munkacsoportja is a rendeletre vonatkozó javaslat 4. cikke [(1) bekezdése] f) pontjának törlését javasolta amiatt, hogy a szellemi tulajdonra vonatkozó szerződések és az ezzel kapcsolatban a szerződésre jellemző szolgáltatást teljesíteni köteles fél meghatározásakor felmerülő nehézségek túlságosan sokrétűek; lásd a külföldi és nemzetközi magánjogi Max Planck Intézet „Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I)" című cikkét, RabelsZ, 2/2007. szám, 265. o.

d) A hozzáadottérték-adó területére vonatkozó közösségi előírásokban található szolgáltatásfogalom meghatározásával kapcsolatos analógia lehetőségének kizártsága

70. Az alapeljárás felperesei és a Bizottság véleményétől eltérően, a „szolgáltatás” fogalmának a hozzáadottérték-adó területére vonatkozó közösségi irányelvekben található meghatározása több okból sem vihető át e fogalomra, amennyiben azt a 44/2001 rendeletben alkalmazzuk.

71. Először is, e fogalom HÉA-irányelvekben szereplő meghatározásának szövegéből kiderül, hogy olyan negatív meghatározásról van szó, amely már jellegéből eredően is igen tág. Így a tagállamok forgalmi adóra vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról szóló hatodik irányelv [72] 6. cikkének (1) bekezdése és a közös hozzáadottértékadó-rendszerről szóló 2006/112 irányelv [73] 24. cikkének (1) bekezdése akképpen rendelkezik, hogy ezen irányelvek keretében szolgáltatásnyújtás „minden olyan tevékenység, amely […] nem minősül termékértékesítésnek” (6. cikk (1) bekezdése; a 24. cikk (1) bekezdésében is ekképp hangzik: „minden olyan tevékenység, amely nem minősül termékértékesítésnek”). Ezek az irányelvek tehát – a Közösség területére történő behozatal mellett – csak kétfajta gazdasági tevékenységet minősítenek adóköteles ügyletnek: a termékértékesítést és a szolgáltatásnyújtást, aminek következtében a „szolgáltatás” fogalmának meghatározása e szövegkörnyezetben szükségszerűen tág.

72. A 44/2001 rendelet azonban nem rendelkezik úgy, hogy a joghatóság a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre érvényes előírásokon alapul, ha nem ingó dolgok értékesítésére irányuló szerződésről van szó. Ehelyett e rendelet az 5. cikk 1. pontjának a) alpontjában kifejezett előírást tartalmaz a joghatóság megállapítására azon szerződések tekintetében, amelyek nem irányulnak sem ingó dolgok értékesítésére, sem szolgáltatások nyújtására. A rendelet 5. cikke 1. pontjának c) alpontja ugyanis kifejezetten úgy szól, hogy amennyiben a b) pont nem alkalmazható, az a) pontot kell alkalmazni. Következésképpen a 44/2001 rendelet keretében nem szükséges a „szolgáltatás” fogalmának efféle tág meghatározása, mivel a joghatóságot még mindig meg lehet állapítani az 5. cikk 1. pontjának a) alpontja alapján, ha az 5. cikk 1. pontjának b) alpontja alapján az nem lehetséges.

73. Másodszor, a „szolgáltatás” fogalmát a hozzáadottérték-adó területére vonatkozó közösségi előírások keretében azért határozzák meg tágan, mert ezek az irányelvek is igen átfogó hatállyal bírnak [74] annak érdekében, hogy ily módon minden adóval terhelhető gazdasági tevékenységre kiterjedjenek. Ahogy az elsődleges jog összefüggésében, a hozzá-

72 – A tagállamok forgalmi adóra vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról (közös hozzáadottértékadó-rendszer: egységes adóalap-megállapítás) szóló, 1977. május 17-i 77/388/EGK hatodik tanácsi irányelv (HL L 145., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 9. fejezet, 1. kötet, 23. o.).

73 – A közös hozzáadottértékadó-rendszerről szóló, 2006. november 28-i 2006/112/EK tanácsi irányelv (HL L 347., 2006.12.11., 1. o.).

74 – A hatodik irányelv széles hatályáról lásd a 235/85. sz., Bizottság kontra Hollandia ügyben 1987. március 26-án hozott ítélet (EBHT 1987., I-1471. o.) 6. pontját, a C-186/89. sz. van Tiem-ügyben 1990. december 4-én hozott ítélet (EBHT 1990., I-4363. o.) 17. pontját és a C-358/97. sz., Bizottság kontra Írország ügyben 2000. szeptember 12-én hozott ítéletet (EBHT 2000., I-6301. o.). A C-572/07. sz. Tellmer Property ügyben 2008. december 9-én ismertetett indítványom (az eljárás folyamatban) 27. pontjában is hangsúlyoztam, hogy a hozzáadottérték-adó hatályát a hatodik irányelv keretében igen szélesen szabályozták.

adottérték-adó területére vonatkozó közösségi irányelvek keretében sem lehet elfogadni azt az álláspontot, hogy a „szolgáltatás” fogalmának tág értelmezéséhez kapcsolódó *logika* korlátlanul átvehető, ha a fogalmat a 44/2001 rendeletben alkalmazzák. Tekintetbe kell venni, hogy adott jogterület fogalmait minden esetben e területtel összefüggésben határozzák meg, így adott területen született meghatározást nem lehet közvetlenül átvinni egy másik területre. Mivel az adózás saját célokkal rendelkező különös terület, a „szolgáltatás” fogalmának itt kialakított meghatározása nem vihető át a 44/2001 rendeletre.

e) A jogirodalomban kialakult vélemények

74. Szeretnék továbbá rámutatni, hogy a jogirodalomban számos példát említenek a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése értelmében vett „szolgáltatások” nyújtására irányuló szerződésekre vonatkozóan: munka-, fuvarozási-, bizományi-, kezelési-, tanácsadási-, oktatási- és egyéb hasonló szerződések. [75] A licenciaszerződés azonban nem szerepel a példák között. Ellenkezőleg, néhány szerző kifejezetten hangsúlyozza, hogy a licenciaszerződések, illetve a szellemi tulajdonra vonatkozó felhasználási jogok átengedésére irányuló szerződések tekintetében a joghatóságot a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja alapján kell megállapítani. [76]

3. A levont következtetések

75. A fent kifejtettekre tekintettel azt javasolom, hogy a Bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésre azt a választ adja, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az a szerződés, amellyel a szellemi tulajdonjog jogosultja a másik szerződő fél részére e jog felhasználási jogát biztosítja (licenciaszerződés), nem az e rendelkezés értelemében vett szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés.

75 – Rauscher, T. (szerk.), Europäisches Zivilprozeβrecht, Kommentar, 2. kiadás, Sellier. European Law Publishers, München 2006., 179. o., 50. pont; Czernich, D. in: Czernich, D., Kodek, G. E., Tiefenthaler, S., Europäisches Gerichtsstands- und Vollstreckungsrecht EuGVO und Lugano-Übereinkommen. Kurzkommentar, 2. kiadás, LexisNexis ARD ORAC, Bécs 2003., 75. o., 40. pont.

76 – Mankowski – in: Magnus, U., Mankowski, P. (szerk.), Brussels I Regulation, Sellier. European Law Publishers, München 2007., 152. o., 129. pont – a licenciaszerződést kifejezetten azok között a szerződések között említi, amelyek esetében a joghatóságot 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja alapján kell megállapítani. Takahashi szerint – Takahashi, K., Jurisdiction in matters relating to contract: Article 5(1) of the Brussels Convention and Regulation, European Law Review, 5/2002. szám, 534. o. – az 5. cikk 1. pontjának a) alpontja továbbá a szellemi tulajdonra vonatkozó felhasználási jogok átengedésére irányuló szerződésekre is alkalmazandó. Lásd még Berliozt – Berlioz, P., La notion de fourniture de services au sens de l'article 5-1 b) du règlement „Bruxelles I”, Journal du droit international (Clunet), 3/2008. szám, 85–95. pont –, aki alapvetően úgy véli, hogy egy jogok átengedésére irányuló szerződés nem lehet a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja értelmében vett szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés.

C – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés*

76. A kérdést előterjesztő bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdést csak az első kérdésre adott igenlő válasz esetére teszi fel, tehát arra az esetre, ha a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdését úgy kellene értelmezni, hogy a licenciaszerződés olyan szerződés, amelynek tárgya az e rendelkezés értelmében vett szolgáltatásnyújtás.

77. Mivel véleményem szerint az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésre nemleges válasz adandó, a csupán az első kérdésre adott igenlő válasz esetére feltett második kérdést nem szükséges megválaszolni.

D – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdés*

78. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdést úgy kell érteni, hogy az eljáró bíróság azt szeretné megtudni, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) és c) alpontját úgy kell-e értelmezni, hogy a licenciaszerződésekkel összefüggésben kialakult jogvitákra vonatkozó joghatóságot e rendelkezés alapján a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjához fűződő ítélkezési gyakorlatból eredő elvek alapján kell megítélni. Másképpen fogalmazva, a kérdést előterjesztő bíróság azt szeretné tudni, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja a) alpontjának értelmezésekor biztosítani kell-e a folytonosságot a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának értelmezésével.

79. A 44/2001 rendelet a Brüsszeli Egyezménytől eltérően szabályozza a joghatóságot azokra az eljárásokra vonatkozóan, amelyek tárgya szerződés vagy szerződéses igény, és ennek keretében a 44/2001 rendelet 5. cikkének 1. pontját módosították és újrafogalmazták a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontjához képest. A módosítás tartalma és szerkezete csak a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának Bíróság által kialakított értelmezése és különösen az ezen értelmezéssel szemben megfogalmazott bírálat fényében érthető meg. Ennélfogva a következőkben bemutatom a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának értelmezését, e rendelkezés módosításának indokait és a módosítások terjedelmét, majd ezt követően rátérek a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja a) és c) alpontjának értelmezésére.

1. A joghatóságról szóló előírások módosítása olyan eljárásokra nézve, amelyek tárgya szerződés vagy szerződéses igény: a Brüsszeli Egyezménytől a 44/2001 rendeletig

a) A Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának értelmezése

80. A Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának első félmondata alapján, ha az eljárás tárgya szerződés vagy szerződéses igény, a valamely szerződő államban lakóhellyel rendelkező személy más szerződő államban a teljesített vagy teljesítendő kötelezettség helyének bírósága előtt perelhető. [77] A Bíróság a „teljesített vagy teljesítendő kötelezettség helye" fordulat jelentését az 1976. október 6-án hozott De Bloos- [78] és Tessili-ügyben [79] hozott ítéleteiben bontotta ki, amelyekben két, e cikk értelmezéséhez kapcsolódó, lényeges kérdésre adott választ: először arra, hogy a joghatóság e rendelkezés alapján történő megállapítása szempontjából melyik kötelezettséget kell figyelembe venni, másodszor arra, hogy milyen kapcsolódási pontok alapján állapítható meg e kötelezettség teljesítési helye. A Bíróság a De Bloos-ügyben hozott ítéletében úgy döntött, hogy az említett előírásban szereplő „kötelezettség" kifejezés a kereset tárgyát képező szerződéses kötelezettségre, [80] vagyis a szerződő felek közötti eljárás tárgyát képező vitás kötelezettségre vonatkozik. A Tessili-ügyben hozott ítéletben a Bíróság úgy döntött, hogy a vitás szerződéses kötelezettség teljesítési helyét a jogvitában eljáró bíróság saját kollíziós normái alapján a szerződéses jogviszonyra alkalmazandó jog szerint kell meghatározni. [81] A döntés indokolásaként a Bíróság kifejtette, hogy a szerződések szabályozását illetően fennálló, nemzeti jogok közötti különbségekre tekintettel, továbbá a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jog bárminemű egységesítésének hiányában a jogfejlődés jelenlegi állása alapján e rendelkezés értelmezésére vonatkozóan további információt nem lehet nyújtani. [82]

81. A jogvitában eljáró bíróságnak tehát a joghatósággal rendelkező bíróság megállapításakor ezen értelmezésnek megfelelően egy olyan háromlépcsős vizsgálatot kell elvégeznie, amelyet Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok joggal minősít nehéznek a GIE Groupe Concorde ügyben ismertetett indítványában. [83] A bíróságnak először is meg kell állapítania, hogy mely szerződéses kötelezettség képezi a szerződő felek közötti jogvita tárgyát. Azután saját jogrendszerének kollíziós normái alapján meg kell határoznia a felek közötti szerződéses jogviszonyra vonatkozó anyagi jogot *(lex causae)*. Végül pedig az anyagi jog alapján meg kell határoznia a vitatott szerződéses kötelezettség teljesítési helyét.

77 – A Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának második félmondata lehetővé tette a joghatóság megállapítását egyéni munkaszerződésekre vonatkozóan. A 44/2001 rendeletben ezt a joghatóságot önálló szakaszban (18–21. cikk) szabályozzák.

78 – A 9. lábjegyzetben hivatkozott De Bloos-ügyben hozott ítélet.

79 – A 10. lábjegyzetben hivatkozott Tessili-ügyben hozott ítélet.

80 – A 9. lábjegyzetben hivatkozott De Bloos-ügyben hozott ítélet 13. pontja.

81 – A 10. lábjegyzetben hivatkozott Tessili-ügyben hozott ítélet 13. pontja.

82 – A 10. lábjegyzetben hivatkozott Tessili-ügyben hozott ítélet 14. pontja.

83 – Lásd Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok C-440/97. sz. GIE Groupe Concorde ügyben 1999. március 16-án ismertetett indítványának (EBHT 1999., I-6307. o.) 28. pontját.

b) A Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontja módosításának indokai

82. A Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának effajta értelmezése a tagállami bíróságok számára a joghatóság megállapításánál jelentős gyakorlati nehézségekhez vezetett, és a szakirodalomban éles bírálatra, valamint arra adott alkalmat, hogy a főtanácsnokok ezen ítélkezési gyakorlat módosítását célzó javaslatokat terjesszenek elő. Ezen értelmezés több vonatkozását is bírálták.

83. Először is – a bemutatott értelmezésből eredő elvek összetettségére tekintettel –, a joghatósággal rendelkező bíróság meghatározása aránytalanul nagy nehézséggel jár a gyakorlatban, mivel az már azelőtt megnehezíti az eljárást, hogy a bíróság egyáltalán hozzákezdene az igény jogalapjának vizsgálatához. [84] Másodszor a joghatóság – ebből az értelmezésből eredő elvek alapján történő meghatározása – a perben álló felek számára igen kiszámíthatatlan, mivel különböző tagállamokban a *lex causae* eltérő teljesítési helyet határozhat meg ugyanolyan jellegű kötelezettség esetére. [85] A vitás kötelezettség teljesítési helye – és ezzel együtt a joghatósággal rendelkező bíróság – tehát attól függ, hogy a szerződéses jogviszonyra melyik jog alkalmazandó. Harmadszor a joghatóság említett elvek alapján történő meghatározása különböző joghatósággal rendelkező bíróságokhoz vezethet, ha ugyanazon szerződéses jogviszony alapján több jogvita alakul ki. [86] Negyedszer, a joghatóság említett elvek alapján történő meghatározása nem feltétlenül vezet

84 – Ebben az értelemben lásd Kropholler, J., Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar zu EuGVO und Lugano-Übereinkommen, 7. kiadás, Verlag Recht und Wirtschaft, Heidelberg 2002., 131. o., 17. pont. Lásd továbbá Hill álláspontját – Hill, J., Jurisdiction in Matters Relating to a Contract under the Brussels Convention, International and Comparative Law Quarterly, 3/1995. szám, 606. o. –, amely szerint azokban az esetekben, amelyekben a felek nem kötötték ki a szerződéses jogviszonyra alkalmazandó jogot, már e jog meghatározása is nehéz feladat.

85 – Lásd Bot főtanácsnok C-386/05. sz. Color Drack ügyben 2007. február 15-én ismertetett indítványának (EBHT 2007., I-3699. o.) 61. és azt követő pontjait. A kiszámíthatatlanság például különösen hangsúlyt kap, ha a vitás kötelezettség olyan fizetési kötelezettség, amelyet egy adott tagállam joga szerint az adós lakóhelyén kell teljesíteni, míg egy másik tagállam joga alapján a hitelező lakóhelyén; különböző jogokat alkalmazva megváltozik a joghatósággal rendelkező bíróság is; lásd Hill, J., Jurisdiction in Matters Relating to a Contract under the Brussels Convention, International and Comparative Law Quarterly, 3/1995. szám, 606. o. Ezenkívül meg kell jegyezni, hogy azokban az esetekben, amelyekben az adósnak a fizetési kötelezettséget a szerződéses jogviszonyra alkalmazandó jog alapján a hitelező lakóhelyén kell teljesítenie, az utóbbi kerül kiváltságos helyzetbe, mivel így saját tagállamának bírósága előtt indíthat eljárást.

86 – Ebben az értelemben lásd Bot főtanácsnok C-386/05. sz. Color Drack ügyben 2007. február 15-én ismertetett indítványának (EBHT 2007., I-3699. o.) 55. és azt követő pontjait. A főtanácsnok az indítvány 58. pontjában utal arra, hogy a C-420/97. sz. Leathertex-ügyben 1999. október 5-én hozott ítélet (EBHT 1999., I-6747. o.) jó példát szolgáltat erre a gyenge pontra. Ebben az ügyben a joghatóság ügynöki szerződés alapján történő megállapításáról volt szó. Egy belga társaság (a kereskedelmi ügynök) keresetet indított egy olasz társaság (a megbízó) ellen jutalékhátralék és az ügynöki szerződés felmondása miatti kártérítés megfizetése iránt. A kártérítési kereset elbírálására a belga bíróságok rendelkeztek joghatósággal, míg ezzel szemben a jutalék megfizetésére vonatkozó kereseti kérelem elbírálására az olasz bíróságok. A szakirodalomban lásd például Hill, J., Jurisdiction in Matters Relating to a Contract under the Brussels Convention, International and Comparative Law Quarterly, 3/1995. szám, 601. o.; Beaumont, P. R., The Brussels Convention Becomes a Regulation: Implications for Legal Basis, External Competence and Contract Jurisdiction, in: Fawcett, J. (szerk.), Reform and Development of Private International Law. Essays in Honour of Sir Peter North, Oxford University Press, New York 2002., 16. o.; Gaudemet-Tallon, H., Les Conventions de Bruxelles et de Lugano. Compétence internationale, reconnaissance et exécution des jugements en Europe, 2. kiadás, Montchrestien, Párizs 1996., 117. o.

a jogvitához legszorosabban kapcsolódó bíróság joghatóságához. [87]

84. A Bíróság azonban nem kívánt a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának – a De Bloos- és a Tessili-ügyben hozott ítéletekben kialakított – értelmezésétől eltérni, hanem ezt az értelmezést – a számos kritika és a főtanácsnokok ítélkezési gyakorlat módosítására vonatkozó felhívásai [88] ellenére – több ízben megerősítette, például a GIE Groupe Concorde ügyben [89] és a Leathertex-ügyben [90] hozott ítéleteiben. A Besix-ügyben hozott ítéletben kifejezetten hangsúlyozta, hogy a „teljesített vagy teljesítendő kötelezettség helye" fordulatot nem lehet önállóan értelmezni, mivel ez megkérdőjelezné a Tessili-ügyben hozott ítélet óta kialakult állandó ítélkezési gyakorlatot. [91]

87 – A szakirodalomban lásd például Hill, J., Jurisdiction in Matters Relating to a Contract under the Brussels Convention, International and Comparative Law Quarterly, 3/1995. szám, 601. o.; Kropholler, J., von Hinden, M., Die Reform des europäischen Gerichtsstands am Erfüllungsort (Art. 5 Nr. 1 EuGVÜ), in: Schack, H. (szerk.), Gedächtnisschrift für Alexander Lüderitz, Beck, München 2000., 402. o. A francia Cour de cassation a jogvita tárgya, valamint a De Bloos- és a Tessili-ügyben kialakított ítélkezési gyakorlat értelmében joghatósággal rendelkező bíróság közötti kapcsolat hiánya következtében már tartózkodott az említett elvek alkalmazásától, és a joghatóságot a szerződésre jellemző kötelezettség teljesítési helye alapján állapította meg; erről lásd Mourre, A., À propos de l'application de l'art. 5-1 de la Convention de Bruxelles aux litiges nés de la rupture d'un contrat de représentation, Gazette du Palais, 1994/V. sz., 849. és azt követő oldalak.

88 – Lásd Lenz főtanácsnok C-288/92. sz. Custom Made Commercial ügyben 1994. március 8-án ismertetett indítványát (EBHT 1994., I-2913. o.), Léger főtanácsnok C-420/97. sz. Leathertex-ügyben 1999. március 16-án ismertetett indítványát (EBHT 1999., I-6747. o.) és Bot főtanácsnok C-386/05. sz. Color Drack ügyben 2007. február 15-én ismertetett indítványát (EBHT 2007., I-3699. o.).

89 – A C-440/97. sz. GIE Groupe Concorde ügyben 1999. szeptember 28-án hozott ítélet (EBHT 1999., I-6307. o.).

90 – A C-420/97. sz. Leathertex-ügyben 1999. október 5-én hozott ítélet (EBHT 1999., I-6747. o.).

91 – A 7. lábjegyzetben hivatkozott Besix-ügyben hozott ítélet 36. pontja. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a Besix-ügyben hozott ítéletet a 44/2001 rendelet közzététele után, és közvetlenül annak 2002. március 1-jén bekövetkezett hatályba lépése előtt hirdették ki.

c) A bírálatra adott válasz: a 44/2001 rendelet 5. cikkének 1. pontja

85. A 44/2001 rendelet megalkotásához vezető eljárás folyamán a közösségi jogalkotó tekintetbe vette a fent bemutatott bíráló jellegű visszajelzéseket, és úgy döntött, hogy részlegesen módosítja a joghatóságról szóló előírásokat azokban az eljárásokban, amelyek tárgya szerződés vagy szerződéses igény. A rendelet megalkotásához vezető eljárás folyamán e módosítás irányát és tartalmát rendkívüli vita övezte. [92] Hosszas tárgyalások után a 44/2001 rendelet 5. cikkének 1. pontját végül úgy szabályozták, hogy két szerződésfajtára – az ingó dolgok szállítására irányuló és a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésre – vonatkozóan a b) alpontban a kötelezettség teljesítési helyét a szerződésre jellemző szolgáltatás alapulvételével önállóan határozták meg, azonban az a) alpontban minden egyéb szerződés vonatkozásában fennmaradt a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontja első félmondatának szövege.

2. A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja a) és c) alpontjának értelmezése

86. A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának c) alpontja alapján a rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja alapozza meg a joghatóságot, ha a b) alpont nem alkalmazható. Mivel az első kérdés megválaszolása keretében leszögeztem, hogy a joghatóság kérdését jelen

92 – Erről lásd Kohler, C., Revision des Brüsseler und Luganer Übereinkommens in Gottwald, P. (szerk.), Revision des EuGVÜ – Neues Schiedsverfahrensrecht, Gieseking-Verlag, Bielefeld 2000., 12. o.

ügyben nem lehet az 5. cikk 1. pontjának b) alpontja alapján rendezni, azt az 5. cikk 1. pontjának a) alpontja alapján kell megállapítani. Az a) alpont szerint egy valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy, „ha az eljárás tárgya egy szerződés vagy egy szerződéses igény, [más tagállamban] a kötelezettség teljesítésének helye szerinti bíróság előtt [perelhető]". Meglátásom szerint ezen alpont értelmezésekor kiindulási alapnak azt a tényt kell tekinteni, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja – a 44/2001 rendelet és a Brüsszeli Egyezmény közötti folytonosság, illetve a történeti értelmezés miatt – egybecseng a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának első félmondatával.

87. Először is hangsúlyozni kell, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja teljes mértékben egybecseng a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának első félmondatával. Véleményem szerint a 44/2001 rendelet értelmezése és a Brüsszeli Egyezmény értelmezése közötti *folytonosság elvével* összefüggésben e tény annak megállapításához vezet, hogy a rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontját ugyanúgy kell értelmezni, mint a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontját.

88. A folytonosság elvének a 44/2001 rendelet értelmezése során fennálló jelentősége a rendelet (19) preambulumbekezdéséből is kitűnik, amely szerint biztosítani kell a Brüsszeli Egyezmény és a rendelet közötti folytonosságot, amelyet a Bíróságnak is garantálnia kell a rendelet értelmezésekor. A Bíróság ítélkezési gyakorlatában már rávilágított a két jogi aktus egységes értelmezésének jelentőségére.

89. A Brüsszeli Egyezmény és a 44/2001 rendelet vonatkozásában fennálló egységes értelmezés jelentőségére a Bíróság már a Henkel-ügyben hozott ítéletben [93] rámutatott, amelyben azonban nem a rendeletet, hanem az ügyben időbeli szempontból releváns Brüsszeli Egyezményt értelmezte. Az ítéletet a 44/2001 rendelet hatályba lépése után hozták. [94] A Bíróság a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 3. pontjának értelmezésekor egyebek mellett a 44/2001 rendelet 5. cikke 3. pontjának világosabb megfogalmazására támaszkodott, [95] és megállapította, hogy mivel nem indokolt a két előírás eltérő értelmezése, a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 3. pontjának hatálya megegyezik a 44/2001 rendelet vonatkozó rendelkezésének hatályával. [96] Ez különösen igaz, mivel – a Dán Királyság viszonylatában fennálló kivétellel – e rendeletnek kell a Brüsszeli Egyezmény helyébe lépnie. [97]

93 – A 22. lábjegyzetben hivatkozott Henkel-ügyben hozott ítélet.

94 – A Henkel-ügyben hozott ítéletet 2002. október 1-jén hirdették ki; a 44/2001 rendelet 2002. március 1-jén lépett hatályba.

95 – A Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 3. pontja a joghatóságra vonatkozóan így szól: „jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyekben annak a helynek a bírósága előtt, ahol a káresemény bekövetkezett.", míg ezzel szemben a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontja ekképp: „jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyekben annak a helynek a bírósága előtt, ahol a káresemény bekövetkezett *vagy bekövetkezhet*". Kiemelés tőlem.

96 – A 22. lábjegyzetben hivatkozott Henkel-ügyben hozott ítélet 49. pontja.

97 – Uo.

90. Noha a Bíróság a Reisch Montage ügyben hozott ítéletben [98] nem hivatkozott kifejezetten az értelmezési folytonosság elvére, a 44/2001 rendelet értelmezésénél a Brüsszeli Egyezményhez fűződő ítélkezési gyakorlatra támaszkodott. [99] Ennek megfelelően járt el a Freeport-, [100] ASML Netherlands, [101] az FBTO Schadeverzekeringen, [102] illetve a Hassett és Doherty [103] ügyben is. A főtanácsnokok azonban számos ügyben kifejezetten utaltak a Brüsszeli Egyezmény és a 44/2001 rendelet közötti folytonosság jelentőségére. [104]

91. A Bíróság eddig – például a Glaxosmithkline-ügyben hozott ítéletben [105] – az egyedi munkaszerződésekkel kapcsolatos joghatósággal összefüggésben már döntött úgy, hogy eltér a folytonosság elvétől, és a 44/2001 rendeletet a Brüsszeli Egyezménytől eltérően értelmezi. Az effajta szerződésekre vonatkozó joghatóságot a Brüsszeli Egyezmény az 5. cikk 1. pontjában, míg a 44/2001 rendelet önálló szakaszban (18–21. cikk) szabályozza. A Bíróság az előírás eltérő értelmezését azzal indokolta, hogy a rendelet szövegének megfogalmazása jelentős eltérést mutat; ezenkívül a Bíróság szerint e rendelet előkészítő anyagai is az eltérő értelmezést erősítik. [106]

92. A Bíróság által ítélettel még le nem zárt Ilsinger-ügyben [107] is azt javasoltam, hogy a Bíróság a 44/2001 rendelet 15. cikke 1. pontjának c) alpontját a fogyasztói szerződésekkel kapcsolatos joghatóság vonatkozásában a Brüsszeli Egyezmény 13. cikke (1) bekezdésének 3. pontjától eltérően értelmezze, mivel a rendelet előírását az egyezmény rendelkezéséhez képest részben eltérően fogalmazták meg.

93. Jelen ügyben azonban a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja a) alpontjának a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjától eltérő értelmezésére vonatkozó feltételek nem teljesülnek, mégpedig – ahogy már említettem – nemcsak a rendelkezések azonos szövege miatt, hanem azért sem, mert a történeti értelmezés útján megállapítható, hogy az elsőként említett előírás a közösségi jogalkotó kifejezett szándékának megfelelően ekképpen értelmezendő.

98 – A C-103/05. sz. Reisch Montage ügyben 2006. július 13-án hozott ítélet (EBHT 2006., I-6827. o.).

99 – Uo., 22–25. pont.

100 – A C-98/06. sz. Freeport-ügyben 2007. október 11-én hozott ítélet (EBHT 2007., I-8319. o.) 39., 45. és 53. pontja.

101 – A C-283/05. sz. ASML Netherlands ügyben 2006. december 14-én hozott ítélet (EBHT 2006., I-12041. o.) 24. pontja.

102 – A C-463/06. sz. FBTO Schadeverzekeringen ügyben 2007. december 13-án hozott ítélet (EBHT 2007., I-11321. o.) 28. pontja.

103 – A C-372/07. sz., Hassett és Doherty ügyben 2008. október 2-án hozott ítélet (EBHT 2008., I-7403. o.) 19. és 22. pontja.

104 – Lásd például Léger főtanácsnok C-283/05. sz. ASML Netherlands ügyben 2006. szeptember 28-án ismertetett indítványának (EBHT 2006., I-12041. o.) 10. pontját; Bot főtanácsnok Bot főtanácsnok C-386/05. sz. Color Drack ügyben 2007. február 15-én ismertetett indítványának (EBHT 2007., I-3699. o.) 7. pontját; Mengozzi főtanácsnok C-98/06. sz. Freereport-ügyben 2007. május 24-én ismertetett indítványának (EBHT 2007., I-8319. o.) 4. pontját és Kokott főtanácsnok C-185/07. sz. Allianz-ügyben (először Riunione Adriatica di Sicurtà ügy) 2008. szeptember 4-én ismertetett indítványának (az eljárás még folyamatban) 28. pontját.

105 – A C-462/06. sz. Glaxosmithkline-ügyben 2008. május 22-én hozott ítélet (EBHT 2008., I-3965. o.).

106 – Uo., 15. és 24. pont.

107 – Lásd a C-180/06. sz. Ilsinger-ügyben 2008. szeptember 11-én ismertetett indítványomat (az eljárás folyamatban van).

94. A *történeti értelmezés* mutatja, hogy az 5. cikk 1. pontja a) alpontjának megfogalmazása, amelyet végül a 44/2001 rendeletbe beemeltek, egy kompromisszum eredménye azok között, akik ragaszkodtak a Bíróság által a De Bloos- és a Tessili-ügyben hozott ítéletek kapcsán kialakult saját ítélkezési gyakorlatában kidolgozott, a joghatóság megállapítására vonatkozó elvek megtartásához és azok között, akik az ítélkezési gyakorlat módosítása mellett érveltek. Az e rendelkezés megfogalmazására vonatkozó szélsőséges javaslatok között – amelyek a *status quo* fenntartásától egészen addig terjedtek, hogy a joghatóság megállapítását az összes szerződés vonatkozásában a jellemző kötelezettség teljesítési helye alapján határozzák meg [108] – végül olyan kompromisszumos javaslatot fogadtak el, amely szerint a joghatóság két szerződésfajta – azaz az ingó dolgok szállítására és a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés – esetében a szerződésre jellemző szolgáltatás teljesítési helye alapján állapítandó meg, az egyéb szerződéstípusok tekintetében viszont megmaradt a fennálló szabályozás. E kompromisszumos megoldás, amely a 44/2001 rendelet 5. cikkének 1. pontját végül két részre bontotta, tette egyáltalán lehetővé e rendelkezés reformjának elfogadását. [109]

95. A jogalkotónak eszerint egyértelműen az volt a szándéka, hogy az ingó dolgok szállítására vagy szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződések esetén a teljesítési helyet önállóan határozzák meg, míg a többi szerződésnél a joghatóság megállapítására vonatkozóan maradjanak fenn a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának Bíróság általi értelmezéséből eredő elvek. [110] Amennyiben a jogalkotónak az lett volna a szándéka, hogy a joghatóságot az összes szerződés tekintetében például a szerződésre jellemző kötelezettség teljesítési helye határozza meg, a 44/2001 rendelet 5. cikkének 1. pontját ennek megfelelően szövegezte volna. E rendelkezés jelenlegi szövegében azonban néhány nyelvi változatból igen világosan kivehető, hogy a joghatóság meghatározása tekintetében a felek közötti eljárás tárgyát képező kötelezettség irányadó. [111]

96. E kompromisszumos megoldás azonban hiányos. Azzal, hogy a joghatóság megállapítására vonatkozó elveket csak az ingó dolgok szállítására és a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződések tekintetében módosították, jóllehet a 44/2001 rendeletben két szerződésfajtára nézve megszüntették a Bíróságnak a De Bloos- és Tessili-ügyekben hozott ítéleteihez kapcsolódó ítélkezési gyakorlatából levezet-

108 – Az e cikk módosítására vonatkozó különböző lehetőségekről lásd Kohler, C., Revision des Brüsseler und Luganer Übereinkommens in: Gottwald, P. (szerk.), Revision des EuGVÜ – Neues Schiedsverfahrensrecht, Gieseking-Verlag, Bielefeld 2000., 12. és azt követő oldalak. „A Brüsszeli Egyezmény és a Luganói Egyezmény felülvizsgálatáról" szóló, 1999. január 19-i 5202/99. sz. tanácsi dokumentumból kitűnik, hogy az új rendelet 5. cikke 1. pontja (1) bekezdésének megfogalmazására vonatkozó egyik lehetőség a következőképp hangzott: „ha az eljárás tárgya szerződés vagy szerződéses igény, akkor a *szerződésre jellemző* kötelezettség teljesítésének helye szerinti bíróság előtt" (kiemelés tőlem); a másik lehetőség a *status quo* fenntartása volt. Beaumont – Beaumont, P. R., The Brussels Convention Becomes a Regulation: Implications for Legal Basis, External Competence and Contract Jurisdiction, in: Fawcett, J. (szerk.), Reform and Development of Private International Law. Essays in Honour of Sir Peter North, Oxford University Press, New York 2002., 16. és azt követő oldal – például utal arra, hogy az Egyesült Királyság a *status quo* fenntartása mellett érvelt.

109 – Így Mankowski, P. in: Magnus, U., Mankowski, P. (szerk.), Brussels I Regulation, Sellier. European Law Publishers, München 2007., 153. o., 131. pont.

110 – A jogalkotó e szándéka egyértelművé válik a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló tanácsi rendeletre vonatkozó javaslat (COM (1999) 348 végleges) indokolásából is (15. o.).

111 – A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja a) alpontjának olasz nyelvi változata úgy hangzik, hogy egy szerződésre vagy egy szerződéses igényre vonatkozóan annak a helynek a bírósága rendelkezik joghatósággal, ahol az eljárás tárgyát képező kötelezettséget teljesítették vagy azt teljesíteni kell („in materia contrattuale, davanti al giudice del luogo in cui l'obbligazione dedotta in giudizio è stata o deve essere eseguita").

hető, joghatóság megállapítására vonatkozó elvek gyenge pontjait, e gyenge pontok minden olyan egyéb szerződésfajta tekintetében megmaradnak, amelyek vonatkozásában a joghatóságot a rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja alapozza meg. Ezenkívül a joghatóság megállapítására vonatkozó ezen elvek módosítása két újabb nehézséget szül.

97. Először is, a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának megfogalmazása azoknál a szerződéseknél, amelyek vonatkozásában a joghatóságot a b) alpont alapozza meg – tehát az ingó dolgok szállítására vagy szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződések – felveti az elhatárolás problémáját azokkal a szerződésekkel kapcsolatban, amelyek esetében a joghatóságot e rendelkezés a) alpontja alapozza meg. Jelen ügy világosan mutatja, hogy ez az elhatárolás nem könnyű, ezért mindig a konkrét esetben kell eldönteni, hogy az adott szerződés melyik csoportba tartozik. [112]

98. Másodszor, a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának – a De Bloos- és a Tessili-ügyben hozott ítéletekhez kapcsolódó ítélkezési gyakorlatból eredeztethető – értelmezését fenntartva ellentmondásossá válik az 5. cikk 1. pontja a) és b) alpontjának értelmezése közötti viszony, mivel a joghatóságot a b) alpont esetében a jellemző kötelezettség teljesítési helye alapozza meg, ezzel szemben az a) alpont esetében továbbra is a vitás kötelezettség teljesítési helye.

99. Az említett gyenge pontokra figyelemmel, amelyek a szerződéshez vagy szerződéses igényekhez kapcsolódó eljárásokban megállapítandó joghatóságra vonatkozó elvek módosítása révén továbbélnek, sőt ennek eredményeként jönnek létre, talán kívánatos lenne [113] az 5. cikk 1. pontja a) alpontjának értelmezését módosítani, de ezáltal a jogalkotó egyértelmű akaratát kerülnénk meg, vagy egyenesen ellentmondanánk annak. A Bíróság ezáltal végső soron átvenné a jogalkotó szerepét és túllépné saját hatáskörét. Véleményem szerint ezért a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontjára vonatkozóan meg kell maradni annál az értelmezésnél, amelyet a Bíróság a De Bloos- és Tessili-ügyben hozott ítéletekben a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontjához kapcsolódóan kidolgozott.

100. Amint azt a kérdést előterjesztő bíróság megállapítja, a De Bloos- és a Tessili-ügyben hozott ítéletekből levezethető értelmezés alapulvételével a joghatóság meghatározása jelen ügyben konkrétan azt a következményt vonja maga után, hogy a szóban forgó koncert videofelvételei tekintetében járó licencdíj

112 – Számos szerződésnél nem látható első ránézésre, hogy az 5. cikk 1. pontjának a) alpontja vagy b) alpontja alá tartozik-e; példaként említhető a bérleti és haszonbérleti szerződés, valamint a kölcsönszerződés. Az 5. cikk 1. pontjának b) alpontja keretében sem mindig egyértelmű az ingó dolgok szállítására irányuló szerződéseknek a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésektől történő elhatárolása; Gaudemet-Tallon – Gaudemet-Tallon, H., Compétence et exécution des jugements en Europe. Règlement n°44/2001, Conventions de Bruxelles et de Lugano, 3. kiadás, Librairie générale de droit et de jurisprudence, Párizs 2002., 147. o. – ebben az összefüggésben például a franchise-szerződést említi. Mivel azonban a joghatóságot a rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja keretében egységes szempontok alapján kell meghatározni, az ingó dolgok szállítására irányuló szerződéseknek a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésektől történő elhatárolása nem fog problémát jelenteni.

113 – Így Mankowski, P. in: Magnus, U., Mankowski, P. (szerk.), Brussels I Regulation, Sellier. European Law Publishers, München 2007., 158. o., 138. pont.

megfizetésére vonatkozó kereset elbírálására a licenciaszerződés alapján a licencia engedélyesének lakóhelye szerinti, vagyis a Németországban található bíróság rendelkezik joghatósággal.

3. A Besix-ügyben hozott ítélet jelen ügyre vonatkozó jelentősége

101. Végül még meg kell vizsgálni azt a kérdést, hogy a jelen ügyben ellentétes-e a joghatóságnak a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja alapján történő megállapítása a Bíróságnak a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjához kapcsolódóan a Besix-ügyben [114] hozott ítéletben kialakított értelmezésével. Azon megállapításra tekintettel, miszerint a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja pontosan úgy értelmezendő, mint a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontja, a Besix-ügyben hozott ítéletet a jelen ügyben is figyelembe kell venni. A Besix-ügyben a Bíróság úgy döntött, hogy a joghatóság tekintetében nem ez a rendelkezés az irányadó, ha a kötelezettség teljesítési helye azért nem határozható meg, mert az egy földrajzilag nem körülhatárolt tartózkodási kötelezettség, és ezért teljesítési helyek sokasága jellemzi. [115] Ebben az esetben az Egyezmény 2. cikkének (1) bekezdése szerint alakul a joghatóság.

102. Véleményem szerint azonban a jelen ügy nem hasonlítható a Besix-ügyhöz. A Besix-ügyben ugyanis nem volt lehetséges a *vitás* kötelezettség teljesítési helyének meghatározása, míg a jelen ügyben megállapítható a vitás kötelezettség, vagyis a videofelvételek tekintetében járó licencdíj megfizetésére vonatkozó kötelezettség teljesítési helye. A De Bloos-ügyben hozott ítélet alapján a joghatóság megállapítása tekintetében a vitás kötelezettség irányadó, és nem releváns, hogy megállapítható-e a licencia adására vonatkozó kötelezettség – amely jelen ügyben a szerződésre *jellemző*, ám nem a vitás szerződéses kötelezettség – teljesítési helye.

4. A levont következtetések

103. Az előbbi megfontolások alapján azt javasolom a Bíróságnak, hogy a kérdést előterjesztő bíróság harmadik kérdésére azt a választ adja, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) és c) alpontját úgy kell értelmezni, hogy a licenciaszerződésekkel összefüggésben kialakult jogvitákra vonatkozó joghatóságot e rendelkezés alapján a Bíróságnak a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjához fűződő ítélkezési gyakorlatából eredő elvek alapján kell megítélni.

114 – A 7. lábjegyzetben hivatkozott Besix-ügyben hozott ítélet.
115 – A 7. lábjegyzetben hivatkozott Besix-ügyben hozott ítélet 55. pontja.

VII – Végkövetkeztetések

104. Mindezek alapján azt javasolom a Bíróságnak, hogy az Oberster Gerichtshof által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseket a következőképpen válaszolja meg:

1) Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésre azt a választ kell adni, hogy a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az a szerződés, amellyel a szellemi tulajdonjog jogosultja a másik szerződő fél részére e jog felhasználási jogát biztosítja (licenciaszerződés), nem az e rendelkezés értelemében vett szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés.

2) Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) és c) alpontját úgy kell értelmezni, hogy a licenciaszerződésekkel összefüggésben kialakult jogvitákra vonatkozó joghatóságot e rendelkezés alapján a Bíróságnak a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjához fűződő ítélkezési gyakorlatából eredő elvek alapján kell megítélni.